Mart - Haziran 2015 Yıl 21 Sayı 66 Fiyatı 40 TL. ISSN 1300-4174

Yeni Türkiye

bu sayıda **66**

rumeli-balkanlar özel sayısı - I

bilim adamları ve uzmanlardan arşivlere dayalı 478 makale, uluslararası inceleme ve araştırma

genel değerlendirme, balkan tarihi ve balkanlarda osmanlı öncesi türk varlığı, İlkçağ, Ortaçağ, osmanlı'nın balkan fütuhatı ve iskânı, Akıncılar, Alperenler, Dervişler, Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti, Hoşgörü ve İstimâlet Siyaseti, İskân Siyaseti balkanlarda sosyal ve ekonomik gelişmeler, Nüfus Yapısı, Sosyal Yapı, Ekonomik Yapı, balkanlarda osmanlı yönetimi, Genel İdarî Yapı, Vilâyet Sistemi, osmanlı dönemi balkan şehirleri, Genel Bakış, Edirne, Selanik, Üsküp, Manastır, Kırcaali, Rusçuk, Belgrad, Drama, İşkodra, Köstendil, Vidin, İbrail, Kazâlar, osmanlı dönemi'nde rumeli'de din, tasavvuf ve vakıf eserleri, Rumeli'de Din ve Tasavvuf, Rumeli'de Osmanlı Vakıf Eserleri, balkanlarda kültür, sanat, türkçe ve edebiyat, Balkanlarda Kültür ve Sanat, Balkan Türkçesi, Balkanlarda Edebiyat, balkanlardan kopuş ve siyasî gelişmeler, Osmanlı'nın Balkanlardan Çözülmesi, Balkanlar ve Rusya, Balkanlarda İsyanlar ve Ulusçuluk, Balkanlarda Kilise Kavgaları, Patrikhane ve Misyonerler, I. ve II. Meşrutiyet, Balkanlarda Komitacılık, Jöntürkler ve İttihatçılar, Balkanlarda Sona Doğru, balkan savaşları, Genel Değerlendirme, I. ve II. Balkan Savaşları, Balkan Savaşlarının Sonuçları, Balkan Savaşı Hatıraları ve Balkan Şehitleri, balkanlarda soykırım, mezâlim, göçler ve mübadele, Balkanlarda Soykırım, Katliam ve Mezâlim, Rumeli Göçleri ve Göçmenleri, Mübadele, balkan ülkeleri bölgeler ve halklar, Bulgaristan, Yunanistan, Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Yugoslavya, Sancak, Karadağ, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Romanya, Gagavuzlar-Moldova, Macaristan, Polonya, Pomaklar, Torbeşler, Çingeneler, balkanlarda uluslararası ilişkiler, barış, güvenlik ve istikrar, AB ve Balkanlar, Türkiye'nin Balkan Politikası, Balkanlarda Barış, İstikrar ve Gelecek, Balkanlarda Güvenlik, çeşitlemeler, Atatürk ve Balkanlar, Balkanlar ve Medya

Bu dergi Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi tarafından yayınlanmaktadır.

Yeni Türkiye
Rumeli - Balkanlar Özel Sayısı - I

Mart
Haziran
2015
SAYI
66

birinci cildin içindekiler

Sayı: 66

Recep Tayyip Erdoğan Balkan Acısı: Yüreğimizin Sızısı / 27

GENEL DEĞERLENDİRME

Mevlüt Çavuşoğlu Balkanlar / 31
Halil İnalcık Rumeli / 33
Kemal H. Karpat Etnik Kimlik ve Ulus Devletlerin Oluşumu / 41
İlber Ortaylı Balkanlar ve Osmanlı Mirası / 62
Peter Mentzel Sınır, Sınır Bölgesi ve Çekirdek Olarak Osmanlı Balkanları / 66
Sabahattin Zaim Türk Dünyası'nda Balkanlardan Hatıralar / 74

BALKAN TARİHİ VE BALKANLARDA OSMANLI ÖNCESİ TÜRK VARLIĞI

İlkçağ

M. Taner Tarhan Ön Asya Dünyasında İlk Türkler: Kimmerler ve İskitler / 85
Sema Sandalcı Ana Hatlarıyla Antik Trakya'da Yaşam ve Trak Halkları / 102
İlhami Durmuş İskitlerin Kimliği / 116
İlhami Durmuş Sarmatlar / 126
Şerif Baştav Avrupa Hunları / 141
Istvan Zimonyi Bulgarlar ve Oğuzlar / 187
Osman Karatay Hırvat ve Sırp Göçlerinde Ogur İlgisi / 201
Yusuf Hamzaoğlu Slovenya'da Avar İzleri / 211
Plamen S. Tzvetkov Türkler, Slavlar ve Bulgarların Kökeni / 218
İsmail Mangaltepe Avrupa Kıtasında Kurulan İlk Türk Devletleri (IV-VII. yy) / 227
Didem Ekinci Tarihsel Süreç İçinde Balkanlarda Türk Varlığı / 237
Erhan Türbedar Geçmişten Günümüze Balkan Türkleri: Genel Değerlendirme / 250
Özcan Pehlivanoğlu Güneydoğu Avrupa'da (Balkanlar) Türk İzleri / 261

Ortaçağ

Öner Tolan Erken Orta Çağ Döneminde Balkanlarda Türk Varlığı / 273
Muallâ Uydu Yücel Balkanlar'da Peçenekler / 301
Bálint Zoltan Takács IX. Yüzyılda Hazarlar, Peçenekler ve Macarlar / 317
Hülya Yiğit I. Aleksios Comnenos Devri Bizans Dış Politikasında Balkanlardaki Türkler / 328
Mustafa Safran Kuman /Kıpçaklar / 339
Asım Korkmaz 11. ve 13. Yüzyıllarda Balkanlarda Kuman Savaşçıları / 349

Ali Ahmetbeyoğlu Büyük Bulgar ve Tuna Bulgar Devletleri / 361
Ayşe Kayapınar Tuna Bulgar Devleti (679-1018) / 376
Ayşe Kayapınar Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370) / 390
Nesimi Yazıcı İdil (Volga) Bulgar Hanlığı'nda İslâmiyet / 402
İsmail Doğan Sekeller Kimdir? / 421
Sayime Durmaz Haçlı Birliklerinin Rumeli'den Geçişi Sırasında Yaşanan Olaylar / 424
Neslihan Durak Moğolların Merkezi Avrupa Seferleri / 440
Süleyman Kocabaş Balkanlarda Türklerin Menkus Talihleri - 1364 İlk Haçlı Seferinden 1912 Son Haçlı Seferine Kadar Balkanlar / 449
Yusuf Ayönü Osmanlı Fetihleri Öncesinde Balkanlarda Türk Varlığı / 473

OSMANLI'NIN BALKAN FÜTUHATI VE İSKÂNI

Halil İnalcık Osmanlı Döneminde Balkanlar Tarihi Üzerine Yeni Araştırmalar / 485

Akıncılar, Alperenler, Dervişler

Ömer Lütfi Barkan Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri / 491
Mehmet Demirci Gazi Dervişler ve Balkanlar / 519
Ahmet Yaşar Ocak Balkanlarda İslâm'ın ve Türk İskânının İlk Temsilcisi: Sarı Saltık / 526
H. Çetin Arslan Erken Osmanlı Döneminde (1299-1453) Akıncılar ve Akıncı Beyleri / 535
H. Çetin Arslan Erken Osmanlı'nın Fetih ve Yerleşim Sisteminde Akıncı Beylerin Stratejik Önemi / 545
Ayşegül Kılıç Akıncılık Teşkilâtı ve Ünlü Akıncı Ailelerinin Balkan Tarihine Katkıları / 553
Vedat Turgut Vakıf Belgelerinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi Aileleri: Malkoçoğulları Mihallüler ve / 566
Ekrem Buğra Ekinci Evlâd-ı Fâtihân / 590

Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti

Yusuf Oğuzoğlu Osmanlı Devleti'nin Balkanları Fethederek Yeni Bir Düzen Kurması / 592
Sıddık Çalık Osmanlılar'ın Rumeli'ye Geçişi ve Trakya-Meriç Havzasının Fethi / 606
Uğur Altuğ Erken On Beşinci Yüzyılda Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyetinin Yerleşmesinde Derbentlerin Rolü / 614
Ayşe Kayapınar Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması / 619
Levent Kayapınar Yunanistan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması (1361-1461) / 636
Bilgehan Pamuk Güney Arnavutlukta Osmanlı Hâkimiyeti / 647
Bilgehan Pamuk XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Arnavutluk İlişkileri / 659

Viorel Panaite Osmanlı Hâkimiyetinin Tuna Nehrinin Kuzeyinde Yayılışı: XIV. ve XVI. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan / 668

Ferit Artkın Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bulgaristan / 684

Yasemin Demircan Ege Adalarında Osmanlı Hâkimiyeti / 694

Nuri Adıyeke Girit Savaşları ve Birleşik Hıristiyan Orduları / 706

Nuri Adıyeke Girit'in İslamizasyonu / 715

Ersin Gülsoy XVI-XVII. Yüzyıllarda Akdeniz'de Osmanlı Hâkimiyeti / 722

Hoşgörü ve İstimâlet Siyaseti

Ömer İşbilir - Mesut Aydıner Bir Osmanlı Yönetim Biçimi Olarak İstimâlet Siyaseti ve Rumelideki Etkileri / 735

Fahameddin Başar Osmanlı Hoşgörüsünün Balkanlar'daki Yansımaları: Bosna-Hersek Örneği / 758

İskân Siyaseti

Hasan Moğol Osmanlı Devleti'nde Balkanlarda İskân Siyaseti / 768

Selda Adiller Anadolu'dan Makedonya'ya Yönelen ve Yerleşenler, Yörükler / 782

Halime Doğru Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskân Siyaseti / 790

Mehmet İnbaşı Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti / 805

Hava Selçuk Rumeli'ye Yapılan İskânlar Neticesinde Kurulan Yeni Yerleşim Yerleri (1432-1481) / 820

Hüseyin Memişoğlu Türklerin Bulgaristan'a ve Balkanlar'a Yerleşmesi / 831

Sıddık Çalık Osmanlı Devleti'nin XV-XVI. Asırlarda Rumeli'deki İskân Siyaseti: Çirmen Sancağı /Meriç Havzası / 861

BALKANLARDA SOSYAL VE EKONOMİK GELİŞMELER

Nüfus Yapısı

Ramazan Özey Osmanlı Yadigârı Balkanlar'ın Nüfus Yapısı / 929

Ali Yiğit Balkan Yarımadası'nın Beşerî Coğrafya Özellikleri ve Türk ve /veya Müslüman Nüfus Varlığı / 943

Halil Kurt Balkan Ülkelerinin Genel Demografik Yapısı / 972

Halil Kurt Balkan Ülkelerinde Nüfusun Etnik, Dil ve Dini Yapısı / 979

Musa Şaşmaz 19. Yüzyılın Sonunda ve 20. Yüzyılın Başında Nüfus Bilgilerinin Yunanlılar, Bulgarlar ve Ermeniler Tarafından Çarpıtılması / 1003

Sosyal Yapı

Arzu Tozduman Terzi Balkanlarda Birlikte Yaşama Modeline Makedonya Şehirlerinden Örneklemeler / 1010

M. Ali Demirbaş Fetih Sonrası Resmo'da Mülkiyetin El Değiştirmesi Hakkında Gözlemler / 1016

Ahmet Uyanıker 1882 Şarkî Rumeli Sıhhiye İdaresi Kanununa Göre Bölgede Çalışan Sağlık Personeli / 1024

Mehmet Doğan Balkan Savaşı'nda Bir Şehrin Teslimi ve Şehirde Sağlık Hizmeti Veren Bir Kurum: Selanik Hilâl-ı Ahmer Hastanesi / 1031

Ayşe Özdemir Kızılkan Tanzimat'tan Sonra Balkan Coğrafyasında Kadın Suçları ve Kadın Mahkûmlar / 1038

Nazmiye Demiroğlu Balkan Dilleri ve Türkçe İlişkisinde Kadın Varlığına Feminist Bir Bakış / 1053

Ekonomik Yapı

Hasan Moğol Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki Sektörel İktisat Politikaları Uygulamaları / 1063

Mehmet Ali Ünal Evliya Çelebi'ye Göre Ankâ Bezirgân, Ankâ Mellehân: 17. Yüzyılda Anadolu ve Rumeli Şehirlerinde Büyük Tüccarlar ve Armatörler / 1081

Ümit Koç Aşağı Meriç Havzası'nda Kırsal Ekonomiye İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler (937-1530 tarihli Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defterine Göre) / 1097

Zafer Karademir Osmanlı Kültürel Çeşitliliğinin Ekonomiye Yansımaları: Yeniçağ Kadı Sicillerine Göre Sofya İktisadî Hayatında Müslim-Gayrimüslim Birlikteliği / 1108

Mustafa Nuri Türkmen XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nin Sağ Kanat Seferlerinde Yol ve Köprü İnşa ve Bakımlarına Rumeli'nin Katkısı / 1123

Mustafa Nuri Türkmen XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nin Rumeli Sağ Kanat Seferlerinde Nakil Vasıtalarının Temini ve Buna Rumeli Halkının Katkısı / 1127

Vahdettin Engin Rumeli Demiryolları / 1136

M. Esat Sarıcaoğlu XIX. Yüzyılda Edirne'den İstanbul İçin Buğday Mubayaası (Mîrî ve Râyic Fiyat Uygulamaları) / 1148

Mehmed Ganic-Adnan Pajević-Haris Hojkurić Batı Balkan Ülkelerinde Ekonomik İyileşme ve Gelişme İçin Çatışma Sonrası Sorunlar ve Münasebetler / 1157

Ali Cüneyt Çetin Batı Balkan Ülkeleri Yenilenebilir Enerji Piyasasının Yatırım Fırsatları Açısından Değerlendirilmesi / 1169

BALKANLARDA OSMANLI YÖNETİMİ

Genel İdarî Yapı

Orhan Kılıç Kuruluşundan 18. Yüzyılın Sonuna Kadar Rumili Eyaletinin İdarî Taksimatı / 1185

Önder Bayır Arşiv Belgelerine Göre Rumeli'de Osmanlı Yönetim Anlayışı / 1196

Hanife Alaca Osmanlı Devleti'nin XVI. Yüzyılda Rumeli'de Kurduğu İdarî Düzen: Prizren Sancağı / 1204

Viorel Panaite Haraçgüzarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma / 1210

Krastyo Yordanov 1528 /29 Tarihli Osmanlı Voynuk Kütüğüne Göre XVI. Yüzyıl Rumeli Voynuk Teşkilâtı ve Istabl-ı Âmire'deki Voynuk Hizmetinin Yapısı / 1221

Yasemin Beyazıt "Rabiâ'dan İnebahtı'ya" Rumeli Kadılık Rütbeleri / 1228

Ahmet Köç XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Sarıprut Plankası'nın Yeniden İnşâsı ve Mübaşir Mehmed Ağa / 1237

Ali Fuat Örenç Balkanların Kapısı Ege Adaları'nda Osmanlı İdaresi (1830-1923) / 1248

A. Nükhet Adıyeke - Nuri Adıyeke Osmanlı Sistemi İçinde Girit Adası'nın Genel Çerçeveden Farklılıkları, Bu Farklılıkların Gerekçeleri ve Algılanış Biçimleri / 1292

Sezai Balcı Sicil Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Selanikli Yahudiler / 1298

Vilâyet Sistemi

Aşkın Koyuncu Tuna Vilâyeti'nde Nüfus ve Demografi (1864-1877) / 1309

Mahir Aydın Doğu Rumeli Vilâyeti / 1355

ikinci cildin içindekiler

Sayı: 67

OSMANLI DÖNEMİ BALKAN ŞEHİRLERİ

Genel Bakış

Oğuz Kaan Bayrakdar Şehir, Osmanlı Şehri ve Balkan Şehri / 1389

Rıdvan Canım Osmanlı'nın Rumeli'deki Yedi Müstesna Güzeli / 1398

Mehmet Nuri Çınarcı Âşık Çelebi'nin Meşâ'irü'ş-şu'arâsında Balkan Şehirleri / 1430

Edirne

Rıdvan Canım Osmanlı Medeniyetinde Muhteşem Bir Payitaht ve Bir Kültür Şehri Olarak Edirne / 1436

Gülser Oğuz 18. Yüzyılın İlk Yarısında Çekim Merkezi Edirne / 1460

Eren Akçiçek Raif Necdet (Kestelli)'nin Ufûl Adlı Eserinde Balkan Savaşı'nda Edirne'nin Sosyal Yapısı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü ile İlgili Tespitleri / 1468

Selanik

Neslihan Ünal 16. Yüzyılda Selanik'in Sosyo-ekonomik Gelişim Dinamikleri /1474

Musa Şaşmaz 1903-1904 Yılları Nüfus Sayımına Göre Selanik Nüfus Tablosu Analizi / 1491

Yeni Türkiye

Yıl 21 Sayı 66
Mart - Haziran 2015
Fiyatı 40 TL
2 Ayda Bir Yayımlanır

Yüksek İstişare Heyeti
Halil İnalcık (Başkan) / Mark Almond / Mehmet Aydın / Sabahattin Balcı / Yakup Basmacı
Semavî Eyice / Ahmed Hatiboğlu / Darhan Kıdırali / Hayrettin Karaman
Kemal Karpat / Şerif Mardin / Jean Lois Mattei / Justin McCarthy
Rhoads Murphey / Kâmil V. Nerimanoğlu
Chester A. Newland / İlber Ortaylı
Sadettin Ökten / İskender Pala
Norman Stone

Yayın Kurulu
Kemal Çiçek (Başkan) / Bilgehan Atsız Gökdağ (Koordinatör) /Sacit Adalı / Şükrü
Halûk Akalın / Şakir Akça / Aziz Akgül / Ahmet Akgündüz / Aygün Attar
Emin Çarıkçı / Abdurrahman Dilipak / D. Mehmet Doğan / Şenol Durgun
Gonca Bayraktar Durgun / Burhan Erdem / Tevfik Erdem
Mehmet Seyfettin Erol / Bünyamin Erul / Hasan Tahsin Fendoğlu
Gülay Göktürk / Hasan Ali Karasar / İsmail Köksal
Gülay Mirzaoğlu / Nail Öztaş / Sami Selçuk
Lütfi Şehsuvaroğlu / Adnan Şenel
Ömer Turan / Nur Vergin

Y.T. Yayıncılık Eğitim Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hasan Celâl Güzel

Editör
Hasan Celâl Güzel

Yazı İşleri Müdürü
Murat Tazegül

Dağıtım ve Abone Müdürü
Zülfikâr Mert

Baskı
Semih Ofset (312) 341 40 75

Genel Dağıtım
Doğan Dağıtım-DPP A.Ş.

Basıldığı Tarih
Temmuz 2015

Yayın Kodu
ISSN - 1300-4174

Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi
Hacı Hasan Mahallesi Kahraman İbad Hüseyinli Sok. No: 2 Gölbaşı/Ankara
Tel: (312) 441 42 40-441 42 60 Faks: (312) 441 42 08
Web: www.yeniturkiye.com e-posta: yeniturkiye@yeniturkiye.com

Abone Şartları
Bireysel: Yıllık 200TL. Kurumsal: Yıllık 400TL.
IBAN: TR34 0006 2000 1810 0006 2946 98 - Garanti Bankası Çankaya Şb.

Yeni Türkiye hakemli bir dergidir. Dergimizde yayınlanan yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Yeni Türkiye'den

Değerli Okuyucular,

Tarihin en eski kültür ve medeniyetlerinin kurucuları olan Türkler, İslâmiyetle şereflendikten sonra İslâm medeniyetini şâhikasına ulaştırmış ve on asır boyunca İslâm'ın bayraktarlığını yapmışlardır. "Îlâ-yı kelimetullah" inancı ve "nizâm-ı âlem" idealiyle kurdukları devletler, özellikle Selçuklu ve Osmanlı İmparatorlukları, dünya tarihinin medeniyet zirvelerini teşkil etmişlerdir.

Osmanlı Cihan Devleti, "Devlet-i Âliyye", Roma İmparatorluğu'ndan sonra tarihin en uzun ömürlü, hanedân olarak en uzun süre yaşayan, üç kıt'ada en büyük coğrafyada hükümran olan bir "huzur ve barış medeniyeti"dir. Dünyanın ünlü tarihçileri, Osmanlı'nın, hâkimiyeti altındaki her dinden ve her milletten insanların büyük bir hoşgörü anlayışı ile beraberce yaşadıkları bir barış toplumu olduğunu ifade etmişler ve bunu "Pax Ottomana-Osmanlı Barışı" olarak nitelendirmişlerdir. İslâm Hukuku'nun insanî ölçüleri çerçevesinde tebaasını kendisine zimmetlenmiş olarak kabul eden Osmanlı Devleti, hükmü altındaki geniş coğrafyayı adalet ve barış ilkeleriyle yüzyıllar boyunca idare etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş sınırlarına ulaştığı 17. yüzyıl sonunda yüzölçümü 24 milyon km²'yi buluyordu. Bugün Osmanlı'nın hâkimiyeti ve etkisi altındaki coğrafyada 76 ülke ve devlet bulunmakta, bunların yüzölçümleri toplamının dünya geneline oranı yüzde 37,8; burada yaşayan nüfusun dünya nüfusuna oranı ise yüzde 40,1 olmaktadır (Prof. Dr. Ramazan Özey, Osmanlı 1. cilt). Osmanlı, bu muazzam coğrafyada daima barış ve adaleti esas alarak hükümran olmuştur.

Türkler her dönemde yüzlerini batıya çevirmişler, Atayurt'tan hareket eden Ahmet Yesevî Hazretlerinin Alperenleri, Orta Doğu'yu, Ön Asya'yı (Anadolu'yu) ve Avrupa'yı fethetmişlerdir. Milâttan sonra 4. yüzyılda Türk-Hun Hakanı Attila'nın hükmettiği Orta Avrupa ve Balkanlar coğrafyası, bu tarihten on asır sonra 14. asırda Osmanlı Devleti tarafından fetholunmuştur. Osmanlı, İstanbul'un fethinden yaklaşık yüzyıl önce "Rumeli" olarak adlandırdığı Balkanları topraklarına katmış ve 500 yıldan fazla uzun bir dönemde Balkanlardaki hâkimiyetini devam ettirmiştir. Bu müddet zarfında Balkanlar, tarihteki en istikrarlı, müreffeh ve huzurlu devresini yaşamıştır. Bu dönemde Rumeli âbâd edilmiş ve "evlâd-ı fâtihan" yurdu yapılmıştır.

Alperenlerin, gazilerin, dervişlerin, akıncıların Rumelisi, 14. ve 20. asırlar arasında, milyonlarca Müslüman Türk'ün, Hristiyanın ve Musevînin yaşadığı müreffeh bir "Güneş Ülkesi" olmuştur.

Ne yazık ki, Osmanlı'nın batının emperyalist haçlı saldırıları neticesinde 19. asırdan itibaren zayıflamaya başlamasıyla birlikte Balkanlardaki azınlıklar kışkırtılmış ve huzur bozulmuştur. Bunun sonucunda Balkanlar'daki Müslümanlar ve özellikle Müslüman Türkler gerçek bir etnik temizliğe ve acımasız bir soykırıma tâbi tutulmuşlardır. 19. asrın sonundan başlayarak 20. asrın başlarında yapılan bu katliamlar neticesinde en az 5 milyon Müslüman Türk şehit edilmiş (Prof. Dr. Justin McCharthy) ve bir o kadar nüfus da çok kötü şartlar altında göçe zorlanmıştır. Rumeli, hafızalarımızda beş asırlık bir muhteşem medeniyet ve yüreklerimizde silinmeyen bir elem olarak yaşamaya devam etmektedir. Bu duygularla "evlâd-ı fâtihan"ı ve şanlı ecdâdımızı rahmetle yâd ediyoruz.

* * *

Sayın Cumhurbaşkanımız dergimize gönderdiği "Balkan Acısı: Yüreğimizin Sızısı" başlıklı veciz yazısında şu tespitlerde bulunuyor:

"Balkanlar, siyasî, coğrafî ve ekonomik açıdan olduğu kadar, tarihî, kültürel ve insanî ilişkiler açısından da Türkiye'nin en güçlü bağlarının olduğu bölgelerden biridir. Asırlara uzanan ortak tarihimizin izlerini edebiyattan sanata, düşünce hayatından mimariye kadar uzanan geniş bir alanda görmek mümkündür. Gerek Türkiye'de yerleşik Balkan kökenli vatandaşlarımız, gerekse Balkan ülkelerinde yaşayan milyonlarca "Evlâd-ı Fatihan" bu bağların daima canlı kalmasına katkı sağlamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, onlarca cephede yüzbinlerce askerimizi şehit vermenin yanında, milyonlarca kardeşimizin de yerinden, yurdundan, evinden, yuvasından mahrum bırakıldığı acılar yaşadık. Osmanlı'nın göz bebeği olan Balkanlar, bir evladın annesinden koparılması gibi, bu dönemde tamamen Anadolu'dan koparıldı, baskı ve asimilasyona tabi tutuldu. Bu sebeple Balkan acısı, milletimizin yüreğinde hiçbir zaman dinmemiş ve dinmeyecek bir sızıdır.

Aynı şekilde yüzyıllar boyunca yaşadığı, emek verdiği, ter akıttığı, yurt edindiği topraklardan koparılan Balkan kökenli vatandaşlarımız da anavatanlarına olan hasretlerini, muhabbetlerini hiçbir zaman

yitirmediler. Soğuk Savaşın ardından, oradaki kardeşlerimizle, akrabalarımızla aramızdaki set ortadan kalktı ve hasretle, muhabbetle, büyük bir kucaklaşma, büyük bir kavuşma yaşamaya başladık." Sayın Cumhurbaşkanı Erdoğan yazısına şöyle devam ediyor:

"Dünyanın belki de en güzel coğrafyalarından biri olan Balkanlar, maalesef 1990'lı yıllarda da siyasî ve etnik çekişmelerin cenderesinde ağır bedeller ödedi. Bizim Türkiye olarak dileğimiz, önümüzdeki dönemde Balkanların, geçmişte yaşanan acı olaylardan ders çıkartarak, barış, huzur, istikrar ve güvenlik temelinde yeni bir dönemi inşa etmesidir. Kuşkusuz bunun için tüm bölge ülkelerinin, bölge ülkeleri üzerinde etkinliği bulunan tüm dünya devletlerinin gayret göstermesi gerekiyor. Biz, Türkiye olarak, bu konuda üzerimize düşen her şeyi yaptık, yapmaya da devam edeceğiz. Bizim Balkanlara bakışımız asla çıkar odaklı bir bakış değildir. Balkanlar, tüm etnik ve inanç gruplarıyla, bizden bir parçadır; komşudur, dosttur, akrabadır, hatta kardeştir. Onun için Balkanlarda yaşanan her acı bizim acımızdır, Balkanlarda yaşanan her sevinç bizim sevincimizdir. Bu anlayışla, TİKA'mızla, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığımızla, Yunus Emre Enstitülerimizle, diğer kamu kurumlarımızla, sivil yardım kuruluşlarımızla, iş adamlarımızla; velhasıl tüm imkânlarımızla kardeşlerimizin yanındayız, hizmetindeyiz. (...)

Arnavutluk'taki, Kosova'daki, Makedonya'daki, Karadağ'daki, Bosna-Hersek'teki ve diğer Balkan Ülkelerindeki kardeşlerimizle ortak bir tarihten geldik, inşaallah ortak bir geleceğe doğru yürüyoruz."

* * *

Yeni Türkiye'nin Rumeli-Balkanlar Sayısı uluslararası bir Balkan araştırması olarak 5 cilt ve 6300 sayfalık dev bir eser oldu. Bu araştırma, bugüne kadar Türkiye'de ve dünyada yapılmış en geniş muhtevalı Balkan çalışmasıdır. Bu eserde 53 adedi yurt dışından ve çeşitli Balkan ülkelerinden olmak üzere toplam 429 akademisyen ve bilim adamı 478 yazı hazırladılar. Bu yazılardan, 384'ü daha önce yayınlanmamış orijinal araştırma yazılarıdır. Yazıların tamamına yakın kısmı akademik ölçülerde hazırlanmış ve başta arşiv kaynakları olmak üzere birincil kaynaklardan faydalanılmıştır.

Birinci Cilt'te, Genel Değerlendirme, Balkan Tarihi ve Balkanlarda Osmanlı Öncesi Türk Varlığı, Osmanlı'nın Balkan Fütûhatı ve İskânı, Balkanlarda Sosyal ve Ekonomik Gelişmeler ve Balkanlarda Osmanlı Yönetimi bölümleri bulunmaktadır. İkinci Cilt'te, Osmanlı Dönemi Balkan Şehirleri, Osmanlı Dönemi'nde Rumeli'de Din, Tasavvuf ve Vakıf Eserleri, Balkanlar'da Kültür, Sanat, Türkçe ve Edebiyat incelenmiştir. Üçüncü Cilt'te, Balkanlardan Kopuş, Siyasî Gelişmeler ve Balkan Savaşları ele alınmıştır. Dördüncü Cilt'te, Balkanlarda Soykırım, Mezalim, Göçler ve Mübadele, Balkan Ülkeleri, Bölgeler ve Halklar anlatılmış; Beşinci Cilt'te ise Balkan Ülkeleri, Bölgeler ve Halklar'ın incelenmesine devam edilmiş; ayrıca, Balkanlarda Uluslararası İlişkiler, Barış, Güvenlik ve İstikrar mercek altına alınmıştır.

"Balkanlar" araştırmamızda, başta bizi değerli yazılarıyla şereflendiren Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere, Dışişleri Bakanımıza, bilim adamı ve uzmanlara şükranlarımızı sunuyoruz. Balkan araştırmacılarının tespitinde yardımcı olan Prof. Dr. Hasan Babacan'a, her zamanki gibi çalışmamızı destekleyen Prof. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ'a, YTSAM Genel Müdürü ve Yazı İşleri Müdürü Murat Tazegül'e, yirmi yıldan beri bize katlanarak eserlerimizin büyük fedakârlıkla basımını gerçekleştiren Semih Ofset'in sahibi Mustafa Çakır'a, dizgicimiz Ali ve Faruk Taştepe'ye; ayrıca Zülfikâr Mert, İclâl Özgen, Sabiha Sungur ve Rafet Kuş'a teşekkür borçluyuz.

* * *

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti de geçmişte Osmanlı döneminde olduğu gibi Balkanlar'da bir güven ve istikrar unsuru olarak varlığını sürdürüyor. Hâlen istisnasız bütün Balkan devletleriyle dostluk ve işbirliği içinde ilişkilerimizi en iyi şekilde devam ettiriyoruz. Balkan ülkeleri Türkiye için son derece önemli ve değerlidir.

Yeni Türkiye, artık eski düşmanlıkları ve ihtilâfları bir tarafa bırakarak, Balkanlardaki komşuluk münasebetlerini ortak bir tarihin aydınlattığı perspektifle sonuna kadar barış içinde yürütmeye kararlıdır.

Artık Osmanlı Barışı "Pax Ottomana"nın yerini Türk Barışı "Pax Turcica" almıştır. Türkiye Cumhuriyeti, daima Balkanlardaki barış ve dostluğun teminatı olacaktır.

Selâm sevgi ve saygılarımla.

Hasan Celâl Güzel

Balkan Yarımadası'nın Beşeri Coğrafya Özellikleri ve Türk ve/veya Müslüman Nüfus Varlığı

Ali Yiğit*

Türkçe bir kelim olan Balkan, "*sarp ve ormanlık sıradağ*" anlamına gelir. Bulgaristan'ı doğu batı yönünde ortadan bölen dağlara Balkanlar adı verilir. Bu dağlar Koca Balkanlar, Küçük Balkanlar ve Batı Balkanlar diye kendi içinde bölümlere ayrılır ve yarımadaya bu dağlardan dolayı Balkan ismi verilmiştir. Balkan yarımadası tabiri her ne kadar ilk olarak 1808'de Alman coğrafyacı Johann August Zeune tarafından ifade edilmişse de[1] bu tabirin yaygın kullanımı 1893'de coğrafyacı Theobald Fischer'in eleştirel yazısı ile olmuştur[2]. Balkan Yarımadası, Adriya denizi, Otranto boğazı, İyonya (ya da Yunan) denizi, Doğu Akdeniz, Ege denizi, Çanakkale Boğazı, Marmara denizi, İstanbul Boğazı ve Karadeniz'le çevrilidir. Yarımadanın kuzey sınırı ise aynı netlikte değildir; Tuna-Sava ırmakları veya Doğu Karpatlar ile Transilvanya Alpleri olarak da ele alınmaktadır. Daha belirgin bir hat olarak Ukrayna'nın Odessa limanından İtalya'nın Trieste limanına çekilecek bir hattın güneyinde kalan alan olarak da tanımlanmaktadır. Ancak etnolojik açıdan Balkan Yarımadası'nın, Balkan milletlerinin oturduğu topraklar olarak düşünülmesi, bu sınırı daha da kuzeye kaydırabilmektedir (Harita: 1).

Bugün için Balkan Yarımadasında, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Karadağ ve Bosna-Hersek'in tamamı Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya ve Romanya ile Türkiye'nin bir kısım toprakları bulunmakta, ayrıca Moldova ile bugün Ukrayna'ya bağlanmış olan Bucak bölgesi (bu ülke ile Karadeniz arasındaki saha) de Balkanlara dâhil kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda Macaristan da Balkan devleti olarak verilmekte ise de bu ülke daha çok Orta Avrupa devleti olarak kabul görmektedir. Bazı kaynaklarda, Slovenya ile Yunanistan ve Türkiye'nin hariç tutulduğu daha dar bir Balkan sınırlaması da yer almaktadır. Yukarıda sınırları belirtilmeye çalışılan Balkan Yarımadası, en dar kapsamı (Tuna-Sava çizgisi) ile 525 bin km², geniş kapsamlı düşünüldüğünde ise yaklaşık 750 bin km²'lik bir bölgedir (Tablo: 1).

Doğu ve güneydoğu kesiminde Balkan ve Rodop dağlarının yer aldığı Yarımadanın güneybatı sahilleri boyunca, deniz ile iç kesimler arasında bir set gibi, Dinar dağları uzanır. Bu dağlar, yarımadada büyük aşılmaz engeller oluşturmasalar da, kolay ulaşım güzergâhlarının oluşmasına da imkân tanımazlar. Bundan dolayı dağların izin verdikleri geçitler, tarih boyunca Balkanların işgal ve istilalarında kullanılmış stratejik yerleri oluşturmuşlardır. Büyük bir kısmı kireçtaşı yapılı olan, Dolayısıyla kimyasal çözünme şekillerine (karstik) yer veren ve tektonik olaylar (kırılma, çökme, yükselme) ile şekillenmiş olan bu dağlık sahanın içerisinde, tarım ve yerleşmeye imkân tanıyan, küçük alanlı, fakat

(*) *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü.*

(1) Johann August Zeune, *Gea: Versuch einer wissenschaftlichen Erdbeschreibung* (Berlin: bei L. W. Wittich, 1808)

(2) Theobald Fischer, "Die südosteuropäischen Halbinsel", in Alfred Kirchoff, ed., *Unser Wissen von der Erde. Allgemeine Erdkunde und Länderkunde*. Leipzig: G. Freytag, 1893

Harita 1: Farklı Görüşlere Göre Balkan Yarımadasının Sınırları.

Tablo 1: Balkan Devletlerinin Alanları (Tuna-Sava Hattına Göre) ve 2010 Nüfusları

Balkan ülkeleri:	Balkanlar'daki Toprak Oranı	Balkanlar'daki Alanı (km²)	Toplam Alan	Balkanlar'daki Nüfus	Toplam Nüfus	Balkanlar'daki Nüfus Yoğunluğu	Toplam Nüfus Yoğunluğu
Arnavutluk	% 100	28.748	28.748	3.194.972	3.194.972	111	111
Bosna-Hersek	% 100	51.197	51.197	4.613.414	4.613.414	90	90
Bulgaristan	% 100	110.993	110.879	7.351.234	7.351.234	66	66
Karadağ	% 100	13.812	13.812	620.145	620.145	45	45
Kosova	% 100	10.908	10.887	2.000.000	2.000.000	184	184
Makedonya	% 100	25.713	25.713	2.052.722	2.052.722	80	80
Yunanistan	% 100	131.990	131.957	11.305.118	11.305.118	86	86
Sırbistan	% 73	56.556	77.474	5.466.009	7.334.935	97	95
Hırvatistan	% 55	31.010	56.594	2.961.449	4.489.409	107	79
Slovenya	% 27	5.473	20.273	359.960	2.052.228	66	101
Romanya	% 9	21.455	238.391	971.643	21.498.616	45	90
Türkiye	% 3	23.764	783.562	10.153.627	72.561.312	249	93
Toplam[1]		*511.619*	*1.549.487*	*51.050.293*	*139.074.105*	*97*	*90*
İtalya	% 0.2	602	301.340	236.546	60.200.060	393	200
Ukrayna	% 2,2	13.250	603.628	607.834	45.745.213	46	76
Moldova	% 15	4.990	33.846	405.000	3.563.700	100	105
Tam Toplam		*530.411*	*2.488.301*	*52.299.673*	*248.583.078*	122	100

çok sayıda, hayat sahaları yer alır. Ayrıca, yarımadanın batı ve doğu sahilleri önünde de sayısız denecek kadar çok ada ve yarımadalar ile çok girinti ve çıkıntılı bir kıyı çizgisi bulunmaktadır.

Yarımadanın kuzeyde büyük bir kısmı sularını Tuna ve Sava ile bunların kolları olan Kupa, Bosna, Drina, Morava ve Iskar gibi akarsular vasıtasıyla Karadeniz'e gönderir. Adriya ve Ege denizi havzasına dâhil olan güney kısmı ise Drin, Nestos, Struma, Vardar ve Meriç gibi akarsular tarafından drene edilir. Tuna nehri dışındaki nehirler üzerinde nakliyatın imkânsızlığı, Balkanların kendi içinde su yolu ulaşımının gelişmesini engellemiştir.

Bölgenin bu dağlık yapısı, iklimin çeşitliliğini belirlediği gibi, insanların yaşam ve üretim tarzlarına da damgasını vurmuştur. Çok farklı faktörlerin etkisi altında bulunan Balkan Yarımadasında oldukça çeşitli iklim tipleri görülür. Yarımadanın iç kesimlerinde, kışları çok soğuk, yazları da hayli sıcak geçen iklim tipleri görülür. Kıyı kuşağında ise, kışları serin ve bol yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçen Akdeniz iklim tipleri yayılış gösterir.

Bu doğal şartlar altında oldukça çeşitli bitki örtüsü ve farklı ekosistemler gelişmiştir.

Küçük ve çok çeşitli doğal ortamlardan oluşan Balkan yarımadasının sosyal yapısı ise çok daha karışık ve karmaşık bir yapı gösterir. Nitekim tarih boyunca geniş yollar ile yarımadaya giren yabancı güçler, içerilere sokuldukça, dağ sıraları ile bölümlere ayrılan bölgede, güçlerini dağıtmak ve bir birinden ayırmak zorunda kaldıkları için, güçleri ufalanmış, parçalanmış ve bir daha geri dönmemek üzere Balkanlarda kaybolmuşlardır. Eski kavimlerin başına gelen bu coğrafi gerçekler, sayı itibari ile çok ve kuvvetli olan bölgedeki kavimlerin, bugüne kadar varlıklarını koruyarak gelişebilmelerine, diğerlerinin ise hemen silinip ortadan kalkmalarına neden olmuştur. Bundan dolayı Balkanlarda, çok farklı ırkların yer aldığı, çok çeşitli dillerin konuşulduğu ve böylece çok dilli, çok ırklı ve çok kültürlü tekdüze olmayan bir coğrafya ortaya çıkmıştır. Nitekim Wachtel'in şu cümleleri geçmişten günümüze Balkanlarda yaşanan gelişmelerin bir özeti gibi; *"Balkanlar olarak bilinen bölge uzunca bir süre dünyanın kavşağı olagelmiştir. Tüccarlar, ordular, ulaklar ve göçmen kabileler rızıklarını çıkarmak ya da yerleşecek bir toprak parçası bulmak uğruna Balkanlar'ın değişik arazisini dolaştılar. Slavlar, Türkler, Germenler,* Çingeneler ve daha birçokları gibi, etnik kökenleri farklı halklar yerleşip birbirlerine karışırlarken kültürlerini birbirlerinin üzerine döşediler"[3].

Bugün Balkan Yarımadası'nda Güney Slavları, Latin grubundan Romenler ve Epir ırkları denen Yunanlılar ile Arnavutlar yaşarlar. Bu kavimlerin hepsi Arî ırka mensuptur. Slav grupları ile Yunanlılar Ortodoks Hıristiyan, Romenler ile Hırvat ve Slovenler Katolik Hıristiyan'dırlar. Katoliklerle Ortodokslar arasındaki sınır, aynı zamanda Doğu ve Batı Roma arasındaki sınır bölgesine karşılık gelir ve Bosna-Hersek üzerinden geçer. Bunlardan farklı olarak Türkler ve Müslüman olan Boşnaklar, Pomaklar ile Çingeneler de Balkan toplumlarındandır.

Osmanlılar, 1353'de Gelibolu'yu alarak başladıkları Balkanları fetih hareketini XIV. yüzyıl sonlarında tamamlamışlarsa da bütün yarımadayı kesin Türk hâkimiyeti altına almaları Fatih devrinde olmuştur (1451-1481). Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti 1832 yılına kadar kesintisiz sürmüş ve bu tarihte Mora Yarımadası Osmanlı topraklarından koparılmış, daha sonra 1878'de Romanya, Sırbistan, Karadağ, 1908'de Bulgaristan, 1912'de Arnavutluk ve Makedonya ayrılarak Türkiye toprakları Meriç ırmağına kadar gerilemiştir. İşte XIV. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıl başlarına kadar Osmanlı hâkimiyeti altında olan Balkan Yarımadası'na Anadolu'dan gelen birçok Türk yerleşmiş ve bu topraklarda 5,5 asır yaşamışlar, ancak bu toprakların hâkimiyetinin kaybedilmesiyle buradaki Türklerin büyük bir kısmı (4,5 milyon) Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır, tüm baskılara rağmen bu topraklarda yaşamaya çalışan 1 milyonun üzerinde bir Türk nüfusu da bugünkü Balkan Türklerini oluşturmaktadır. Bugün Balkanlarda 10 milyondan fazla Müslüman nüfus yaşamaktadır (Harita 2 ve 3). Ayrıca Balkanlardan Türkiye'ye sadece Türkler göç etmemiştir. Türklerle birlikte birçok Boşnak, Pomak, Torbeş, Arnavut, Gorani, Patriyot gibi Müslüman topluluklardan da göç edenler olmuştur. Böylece göçenler ve hala burada yaşayanlar, Türk toplumunu Balkanlara bağlayan çok önemli bir unsur olmuştur. Bugün Türkiye'de yaşayan çok büyük bir grubun bir önceki ata diyarı Balkanlardır.

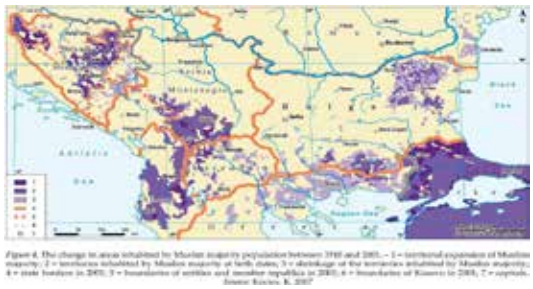
Balkanlarda 1830'larda başlayan siyasi ve idari değişim süreci günümüze kadar sürmüş ve hala da sürmektedir. Bu hareketlilik Balkanların etnik yapısını ve kültürel hayatını da değişime uğratmaktadır. Harita 2 ve 3'de görüldüğü gibi bu değişim bölgeyi tanınmaz hale getirecek kadar derin izler açmaktadır. Bir zamanlar Müslüman nüfusun mutlak çoğunluğu oluşturduğu bölgelerin büyük bir kısmında, çoğunluk olmaktan çıktığı gibi,

(3) Andrew Baruch Wachtel, 2009, Dünya Tarihinde Balkanlar, Doğan Kitap yayınları, İstanbul. s.9.

bazılarından tamamen silinmiş, çok azında hâlâ varlığını korumaktadır. Bu gelişmelerin en son örneği Bosna-Hersek'tir. Bu ülkenin etnik yapısında kısa zaman içinde oluşan farkı görmek için, 1991 ile 2001 nüfus dağılımını gösteren haritalara bakılabilir (bkz. Harita 5).

Harita 2: 1870'lerde Balkanlarda Müslüman Nüfusun Dağılışı; 1: Arnavutlar, 2: Boşnaklar, 3: Çerkezler,4: Patriyotlar (Müslüman Rumlar), 5: Pomaklar, 6: Türkler, 7: Tatarlar, 8: Ülke sınırları, 9: Başşehirler. Kaynak: Carl Sax (1877)'ye göre, Zsolt Bottlik, 2009'dan

Harita 3: Müslümanların çoğunluğu oluşturdukları yerlerde 1910 ile 2001 arasındaki değişim; 1: Müslümanların önceleri ve hala çoğunluğu oluşturduğu yerler, 2: Müslümanların eskiden çoğunluğu oluşturduğu yerler, 3: Müslümanların çoğunluktan azınlığa düştüğü yerler, 4: 2001'de ülke sınırları, 5: 2001'de ülke içinde oluşan sınırları, 6: 2001'de Kosova'nın sınırları, 7: Başşehirler. Kaynak: *Karl Kocsis (2007)'ye göre, Zsolt Bottlik, 2009'dan*

Balkanlar Batı ve Doğu kültürünün sınırı üzerindedir. İslamiyet ile Hıristiyanlığı bir arada barındıran ender bölgelerden birisidir. Semavi dinlerin doğuş alanları ile önemli uygarlıkların Avrupa'ya geçiş yolu üzerindedir. Tarihi gelişmeler sonucu karmaşık bir etnik çoğulculuğa, din ve dil farklılıklarına, sonuçta büyük kültür farklılıklarına sahiptir. Nitekim Nobel ödüllü yazar Elias Canetti, Birinci Dünya Savaşından önce yaşadığı yeri şöyle hatırlar: *"Eğer Rusçuk Bulgaristan'dadır dersem, yetersiz bir tarifini yapmış olurum. Çünkü orada çok farklı kökenlerden gelme insanlar yaşardı ve herhangi bir gün insan yedi sekiz değişik dil işitirdi. Çoğunlukla taşradan gelme Bulgarların dışında, kendi mahallelerinde yaşayan Türkler vardı, onların yanında da Sefarad mahallesi, yani İspanyol Yahudileri-bizim mahallemiz. Bir de Rumlar, Arnavutlar, Ermeniler, Çingeneler vardı. Tuna'nın karşı kıyısından Rumenler gelirdi. (...) Şurada burada Ruslar da görülürdü."*[4] Balkanların bu yapısı, bir çeşitlilik, bir zenginlik kaynağı olduğu kadar aynı zamanda bir karışıklık, bir huzursuzluk kaynağı olmuştur. Bu nedenle Balkanlar tarih boyu bunalımlar, istikrarsızlıklar bölgesi olmaktan kurtulamamıştır. Balkanlar bütün bu beşeri değerleri ve coğrafi konumu ile jeopolitik açısından büyük ölçüde duyarlı özelliklere sahip bulunmaktadır. Balkanları jeopolitiğin coğrafi unsurları kadar, belki de daha fazla olarak beşeri unsurları, kültür, alt kültür birimleri ve kimlik sorunları renklendirmektedir[5] .

Buraya kadar genel olarak değerlendirilen beşeri coğrafya özellikleri, şimdi her bir ülke ayrı ayrı ele alınarak ve özellikle ülkelerin Türk ve/veya Müslüman nüfusun miktarı ve dağılışı incelenecektir. Şunu hemen belirtmek gerekir ki, bu yazıda ülkelerin resmi olarak yapmış oldukları ve yayınladıkları nüfus istatistikleri kullanılacaktır. Bunların gerçeği yansıtmadığını, ülkelerinin politikaları doğrultusunda üretilmiş olduğunu iddia etmek mümkündür. Ancak çeşitli yayınlarda sık sık görülen, herhangi bir sayım ya da bilimsel bir anket çalışmasına dayanmayan, yeterli ve tutarlılığı olmayan rakamlarla, kıyaslandığında bunların değerli veriler oldukları, daha da önemlisi kıyaslanabilir olmaları nedeniyle çok daha bilimsel oldukları bir gerçektir.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde ülkeler ele alırken genel bir tanımlama ve tanıtım yaptıktan sonra, ülkenin etnik

(4) Andrew Baruch Wachtel, Dünya Tarihinde Balkanlar, Doğan Kitap yayınları, İstanbul-2009, s.16.
(5) Suat İlhan, "Balkanların Gelişen Jeopolitiği", Türk Kültürü, Cilt 37, No 430, Şubat 1999, s. 77-83.

nüfus kompozisyonu geçmişten günümüze bir tablo halinde verilmiş, özellikle Türk ve/veya Müslüman toplulukların durumları irdelenmiştir. Daha sonra o ülkenin büyük Balkan resmindeki yeri tanımlanmıştır. Ülkeler en batı uçtan Slovenya'dan başlayıp sırayla, en doğu uçta Moldova'ya hatta Ukrayna'nın Odesa eyaletine kadar ele alınmıştır.

Harita 4: Yugoslavya'nın Parçalanma Süreci (1991-2008)

Kaynak: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Former_Yugoslavia_durning_war.svg

Slovenya

Balkan Yarımadasının batı uç noktasını oluşturan Slovenya'nın batısında İtalya, kuzeyinde Avusturya, kuzeydoğusunda Macaristan, güneydoğusunda Hırvatistan yer alır. Kısa bir kıyı şeridine sahip olduğu Adriyatik kıyısındaki Trieste körfezinden Tuna ovalarına kadar uzanan ve büyük kısmı dağlık olan Slovenya topraklarının kuzeybatısında sarp ve güzel manzaralı Julian Alpleri, Avusturya sınırı boyunca da Karawanke dağları uzanır. Slovenya'nın en önemli akarsuları Avusturya Alpleri'nden doğan Sava ve Drava'dır. Ülkenin orta bölümü ve doğusundaki ovalar bu akarsular tarafından sulanır. Ülkeyi baştanbaşa geçen Sava ırmağı başşehir Ljubljana'dan sonra tepelik bir bölgeye girer. Bu tepelik bölge daha sonra yerini verimli ovaların bulunduğu Pannoniya havzasına bırakır.

Üç iklim kuşağına ayrılan Slovenya'da, Adriyatik kıyılarında kışları yağışlı Akdeniz iklimi; ülkenin orta, kuzey ve doğu kesimlerinde yazları ılıman, kışları çok soğuk geçen sert karasal iklim; batısında ise Alpler özgü dağ iklimi koşulları görülür. Ülkenin dağlık kısımlarının büyük bir bölümü (% 57) kayın, meşe ve çam ağaçlarından oluşan ormanlarla kaplıdır. Ülke ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri tahıl, patates ve çeşitli meyvelerdir. Ormancılık ve hayvancılık da önemli gelir kaynaklarındandır. Başta kömür ve cıva olmak üzere çeşitli maden yatakları vardır. Sanayi alanında metalürji ve dokumacılık gelişmiştir. Kış sporları ülkeye çok sayıda turist çeker. Bu yüzden turizm önemli gelir kaynakları arasında yer alır. Deniz ulaşımı Trieste körfezi kıyılarındaki limanlarından sağlanan Slovenya'da, Balkanları Avrupa'ya bağlayan önemli bir demiryolu hattı ve ülkeyi baştan başa kat ederek geçen otoyol yer almaktadır. Başşehir Ljubljana ve Maribor şehirlerinde birer uluslararası havaalanı vardır.

20.256 km^2 alana sahip olan Slovenya'nın nüfusu 1.985.000'dir. Ülkenin başlıca şehirleri; başşehir Ljubljana (280 bin), Maribor (112 bin), Kranj (53 bin), Celje (48 bin) dir. Etnik yapı bakımından oldukça homojen olan ülkede, 2002 nüfus sayımına göre nüfusun % 83,1'i Sloven, % 2'si Sırp, % 1,8'i Hırvat, % 1,6'sı Boşnak ve/veya Müslüman, % 11,5'i ise diğerleri veya belirlenmemiş olarak görülmektedir (bkz. Tablo: 2). Slovenler bir Güney Slav halkı olmalarına rağmen kültürel olarak diğer Slav topluluklarından farklıdırlar. 2002 nüfus sayımına göre halkın % 57,8'i Katolik, % 3,3'ü de Ortodoks ve diğer mezheplerden olmak üzere halkın çoğunluğu (% 61,1'i) Hıristiyan'dır. Müslümanların oranı ise % 2,4'dür. Geri kalanların % 3,5'ü herhangi bir dine bağlı olmayan, % 10,1'i inançsız (ateist), % 22,8'i ise belirtmeyen ya da belirlenmemiş olanlardır.

Slovenlerin, Doğu ve Batı Roma devletlerini ayıran sınırın batısında kalmaları, bunların Batı âlemiyle temasını kolaylaştırmış, kültür ve dinleri İtalya'dan gelmiş (Lâtin alfabesi ve Katolik mezhebi), bunlar üzerinde Türk

Tablo 2: Resmi Nüfus sayımlarına göre Slovenya'nın etnik yapısı.

Topluluk	1953	%	1961	%	1971	%	1981	%	1991	%	2002	%
Sloven	1.415.448	96,52	1.522.248	95,65	1.578.963	94,04	1.668.623	90,77	1.689.657	88,31	1.631.363	83,06
Sırp	11.225	0,77	13.609	0,86	20.209	1,20	41.695	2,27	47.401	2,48	38.964	1,98
Hırvat	17.978	1,23	31.429	1,97	41.556	2,47	53.882	2,93	52.876	2,76	35.642	1,81
Boşnak	1.617	0,11	465	0,03	3.197	0,19	13.339	0,73	26.577	1,39	32.009	1,63
Macar	11.019	0,75	10.498	0,66	8.943	0,53	8.777	0,48	8.000	0,42	6.243	0,32
Arnavut	169	0,01	282	0,02	1.266	0,08	1.933	0,11	3.534	0,18	6.186	0,31
Makedon	640	0,04	1.009	0,06	1.572	0,09	3.227	0,18	4.371	0,23	3.972	0,20
Roman	1.663	0,11	158	0,01	951	0,06	1.393	0,08	2.259	0,12	3.246	0,17
Karadağlı	1.356	0,09	1.384	0,09	1.950	0,12	3.175	0,17	4.339	0,23	2.667	0,14
İtalyan	854	0,06	3.072	0,19	2.987	0,18	2.138	0,12	2.959	0,15	2.258	0,11
Türk	68	0,00	135	0,01	52	0,00	86	0,00	142	0,01	259	0,01
Diğer	4.388	0,30	7.234	0,45	17.405	1,04	40.113	2,18	71.240	3,72	201.227	10,25
TOPLAM	*1.466.425*		*1.591.523*		*1.679.051*		*1.838.381*		*1.913.355*		*1.964.036*	

Kaynak: Statistične informacije, št. 92/2003; www.gov.si/popis2002

hâkimiyeti ve tesiri kısa sürmüş, son asırlarda memleketleri Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde kalmıştır. 1991'de Yugoslavya dağıldığında Slovenya özellikle Avusturya ve Almanya tarafından himaye edilmiş, Avrupa Birliğine ve NATO'ya hemen alınmışlar, daha sonraki yıllarda Balkanlardaki olumsuz gelişmelerin de dışında kalmışlardır. Ülke topraklarının % 70'inden fazlası, Balkan yarımadasının kuzey sınırı kabul edilen Sava ırmağının kuzeyinde yer alması, nüfuslarının da büyük ölçüde homojen olması Slovenya'yı Balkanlardan farklı kılmıştır. Bu nedenle birçok kaynakta Slovenya Balkanların dışında tutulmaktadır. Ancak Slovenya'nın toprakları üzerinde Hırvat ve İtalyan emelleri çakışmaktadır. Özellikle güneyde bir zamanlar Avusturya-Macaristan imparatorluğunun önemli deniz ticaret limanlarından olan, Trieste kıyılarının I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'nın eline geçmesi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya ile İtalya arasında bölüştürülmesi, bu bölge üzerinde Hırvatistan ve İtalya'nın çeşitli hayaller kurmasına neden olmaktadır. Bu bölgede küçük bir kıyı bölgesini elinde tutan Slovenya'yı buradaki gelişmeler yakından ilgilendirmektedir.

Hırvatistan

Balkan Yarımadasının kuzeybatısında yer alan Hırvatistan'ın kuzeybatısında Slovenya, kuzeyinde Macaristan, güneyinde Bosna-Hersek, batısında Adriya denizi, kuzeydoğusunda Sırbistan yer alır. Ülke toprakları; doğuda Tuna, Drava ve Sava ırmakları arasında kalan verimli ovalardan başlayıp, batıda Adriya denizi boyunca, Dalmaçya kıyıları ile Karadağ'a kadar bir hilal şeklinde uzanır. Kuzeybatıdaki İstriya (Istria) yarımadasından başlayarak güneydoğuya doğru uzanan Dinar Alpleri ülkenin orta kısmına dağlık bir görünüm kazandırmıştır. Bu dağlar Bosna-Hersek ve Karadağ üzerinden Arnavutluğa kadar devam ederler. Adriya denizi kıyısında kıyıya paralel uzanan dağ dizileri arasına giren deniz, girintisi çıkıntısı son derece fazla olan, adalı, yarımadalı bir kıyı şekli meydana getirmiştir. Bu kıyı şekli coğrafya literatürüne Dalmaçya tipi kıyılar olarak geçmiştir. Ülkenin büyük bir kesiminin sularını Tuna nehrine taşıyan Sava ve Drava ırmakları ülkenin en önemli akarsularıdır. Adriya denizine ulaşan akarsular ise daha kısadır. İstriya Yarımadası ile Dalmaçya kıyılarında Akdeniz iklimi hüküm sürer. Buralarda yazlar sıcak ve kurak, kışlar serin ve yağışlı geçer. İç kesimler ve dağlık bölgelerde ise karasal iklim hüküm

sürer. Ülke topraklarının % 37'si ormanlarla kaplıdır. Kıyı bölgesinde yaygın olarak maki örtüsü görülür.

İkinci Dünya Savaşı öncesine kadar ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı iken, savaş sonrası, sanayi hızla gelişmiştir. Medjimurjo ve Slavonya'dan çıkarılan petrol işletilmektedir. Dalmaçya'da ise kömür ve boksit yatakları vardır. Gemi taşımacılığı ve turizm önemli gelir kaynaklarındandır.

Yüzölçümü 56.538 km² olan Hırvatistan'ın nüfusu yaklaşık 4,5 milyondur. Önemli bir sanayi merkezi olan başşehir Zagrep (685 bin) dışında başlıca şehirleri Split (190 bin), Rijeka (170 bin), ve Osijek (105 bin)'tir. 2011 nüfus sayımına göre Hırvatistan nüfusunun % 90'ını Hırvatlar, % 4,4'ünü Sırplar, % 0,9'unu Boşnaklar (Müslümanlar), geri kalan % 4,3'ünü ise Macarlar, İtalyanlar, Arnavutlar, Slovenler ve diğer küçük gruplar oluşturur. Din bakımından büyük çoğunluğunu Katolikler meydana getirir (% 88), ikinci sırada Ortodokslar (% 4,4), daha sonra da Müslümanlar (% 1,5) gelir.

Tablo 3: Resmi Nüfus sayımlarına göre Hırvatistan'ın etnik yapısı.

Etnik Topluluk	*1953*	*%*	*1961*	*%*	*1971*	*%*	*1981*	*%*	*1991*	*%*	*2001*	*%*	*2011*	*%*
Hırvat	3.117.513	79,6	3.339.841	80,3	3.513.647	79,38	3.454.661	75,08	3.736.356	78,10	3.977.171	89,63	3.874.321	90,42
Sırp	588.411	15,0	624.985	15,0	626.789	14,16	531.502	11,55	581.663	12,16	201.631	4,54	186.633	4,36
Boşnak	16.185	0,4	3.113	0,1					43.469	0,91	40.432	0,91	39.037	0,91
İtalyan	33.316	0,9	21.103	0,5	17.433	0,39	11.661	0,25	21.303	0,45	19.636	0,44	17.807	0,42
Macar	47.711	1,2	42.347	1,0	35.488	0,80	25.439	0,55	22.355	0,47	16.595	0,37	14.048	0,33
Arnavut	1.001	0,0	2.126	0,1	4.175	0,09	6.006	0,13	12.032	0,25	15.082	0,34	17.513	0,41
Sloven	43.010	1,1	39.101	0,9	32.497	0,73	25.136	0,55	22.376	0,47	13.173	0,30	10.517	0,25
Çek	25.954	0,7	23.391	0,6	19.001	0,43	15.061	0,33	13.086	0,27	10.510	0,24	9.641	0,22
Romen	1.261	0,0	313	0,0	1.257	0,03	3.858	0,08	6.695	0,14	9.463	0,21	16.975	0,40
Karadağlı	5.128	0,1	7.465	0,2	9.706	0,22	9.818	0,21	9.724	0,20	4.926	0,11	4.517	0,11
Slovak					6.482	0,15	6.533	0,14	5.606	0,12	4.712	0,11	4.753	0,11
Makedon	2.385	0,1	4381	0,1	5.625	0,13	5.362	0,12	6.280	0,13	4.270	0,10	4.138	0,10
Alman					2.791	0,06	2.175	0,05	2.635	0,06	2.902	0,07	2.965	0,07
Ruthen					3.728	0,08	3.321	0,07	3.253	0,07	2.337	0,05	1.936	0,05
Ukraynalı					2.793	0,06	2.515	0,05	2.494	0,05	1.977	0,04	1.878	0,04
Türk					221	0,00	279	0,01	320	0,01	300	0,01	367	0,01
Diğerleri	36.942	0,9	51.530	0,9	110.164	2,49	416.272	9,05	158.316	3,31	14.540	0,33	42.203	0,98
Beyan etmeyenler					15.798	0,36	17.133	0,37	73.376	1,53	79.828	1,80	26.763	0,62
Bilinmeyenler					18.626	0,42	64.737	1,41	62.926	1,32	17.975	0,41	8.877	0,21
Toplam	*3.918.817*		*4.159.696*		*4.426.221*	*100*	*4.601.469*	*100*	*4.784.265*	*100*	*4.437.460*	*100*	*4.284.889*	*100*

Kaynak: Census of Population, Households and Dwellings 2011, The Croatian Bureau of Statistics, Zagreb,

Slovenler gibi, Hırvatların ve Dalmaçyalıların yaşadıkları yerler de, bunların Batı âlemiyle temasını kolaylaştırmış, kültür ve dinleri Batı Avrupa'nın etkisi altında gelişmiştir. Ancak, Hırvatların yaşadıkları alanların, Sırp ve Boşnaklarla iç içe olması, onların Slovenler gibi kolayca Balkanlardan ayrılmasına imkân tanımamıştır. Eski Yugoslavya'nın en önemli iki aktörü olan Sırplar ve Hırvatlar, en başta aralarındaki mezhep farkı nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar. Sırplar Ortodoks, Hırvatlar ise Katolik'tir. Katolik Slovenler ile Hırvatlar, mezhep temeline dayalı olarak, geleneksel müttefiktirler. Sırp ve Hır-

vat eksenleri özellikle Bosna-Hersek üzerinde çakıştığı için, birbirleri ile rakiptirler. Dolayısıyla Slovenler bir şekilde Balkanların dışına çıkabilseler de Hırvatların Balkanlardan kopması mümkün değildir. Hırvatistan, 1991 yılında Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan ettiğinde Hırvatistan'da yaşayan Sırplar da Krayina Sırp Cumhuriyetini ilan etmişler, 1995 yılında Hırvat orduları bu bölgeye ve Doğu Slavonya'ya müdahale ederek 3 bin kadar Sırbı öldürmüşler, 250 bine yakınını da sınır dışı etmişlerdir. BM gözetimi altında tutulan, Doğu Slavonya'daki son yerleşim 1998 yılında Sırplardan Hırvatistan'a iade edilmiştir. Hırvatistan içinde ve Bosna-Hersek üzerindeki sıcak temaslar geride kalsa da, soğuk savaş hala sürmekte ve daha uzun yıllar sürecek gözükmektedir. Ancak bütün bunlara rağmen Hırvatistan, 2009 yılında NATO'ya katılmış ve AB'ye üyeliği için görüşmeler sürmektedir. Yani Balkanlar ile Avrupa arasındaki en önemli köprü Slovenya'dan ziyade Hırvatistan'dır.

Bosna-Hersek

Yugoslavya'nın dağılmasıyla bağımsız olan ülkelerden biri olan Bosna-Hersek, doğu ve güneydoğudan Sırbistan ve Karadağ, kuzey ve batıdan Hırvatistan ile çevrilidir. Dalmaçya'da 20 kilometre uzunluğunda bir kıyısı vardır. Etrafı Hırvatistan ve Sırbistan tarafından kuşatılmış bir üçgene benzeyen Bosna-Hersek, dağlık bir arazi yapısına sahiptir. Dağlık arazi Sava ve Neretva ırmakları tarafından drene edilir. Ülkenin güneybatısının en belirgin özelliği, kireçtaşlarından meydana gelen, yarıklar, çukurlar ve hendeklerle dolu bir karst yüzey yapısına sahip olmasıdır. Aralarda küçük bölmeler halinde ekilebilir topraklar vardır. Özellikle ülkenin kuzeyinde ekilebilir verimli topraklar vardır. Ülkeye adını veren Bosna ırmağı, Sava nehrinin bir koludur.

Bosna-Hersek yazları sıcak, kışları soğuk geçen karasal bir iklime sahiptir. Neretva ırmağının aşağı çığırında, deniz kıyısına yakın bölgelerde, Akdeniz iklimi hüküm sürer. Dinar Alplerinde iklim daha serttir. Bosna'nın orta ve Sırbistan'a bakan doğu kesimleri ormanlarla kaplıdır. Ormanlar çam, kayın ve meşe ağaçlarından meydana gelir.

Bosna-Hersek ekonomisi tarıma dayanır. Başlıca tarım ürünleri tahıl ve patatestir. Ayrıca sebze, şekerpancarı, keten ve tütün de yetiştirilir. Ormancılık ve koyun besleyiciliği ekonomide önemli yer tutar. Bosna'nın orta ve kuzey kesimlerinde meyvecilik (özellikle erik üretimi), Hersek'te ise bağcılık gelişmiştir. Saraybosna ve Mostar yakınlarında kömür, Vereş ve Ljubija yakınlarında demir, Gornjivakuf yakınlarında bakır ve çeşitli bölgelerde manganez, kurşun, cıva ve gümüş çıkarılmaktadır. Sanayi ürünleri arasında kereste, demir-çelik, tütün, deri ve şeker önemli yer tutar.

Bosna-Hersek'in en büyük şehri 500 bin nüfuslu (2011'de 511.161) başşehir Saraybosna'dır. Metropol sahası nüfusu ise 800 bini aşar. İkinci sırada 250 bin nüfuslu Banyaluka gelir. Hersek'in merkezi ise Osmanlı mimarisinin eşsiz örnekleri ve bu arada Neretva ırmağı üzerinde Mimar Sinan'ın inşa ettiği köprüsüyle simgeleşen 100 bin nüfuslu (2007'de 111.364) Mostar şehridir. Başşehir Saraybosna, birçok bakımdan sadece Bosna-Hersek'in değil aynı zamanda eski Yugoslavya'nın en ilginç şehridir. Zira Saraybosna, Yugoslavya'daki Müslüman nüfusunun, Sırp Ortodoks Metropolitinin ve Katolik Başpiskoposunun makamlarının bulunduğu yerdir.

Eski Yugoslavya'nın iki başaktörü olan Ortodoks Sırp ve Katolik Hırvat güç eksenleri arasında kalan Bosna-Hersek, son bin yıl boyunca bu iki güce de dahil olmayan bir üçüncü halkı barındırmıştır. Bosna-Hersek'in Sırp ya da Hırvat olmayan bu asıl halkı, hep bu iki unsurdan farklı bir kimlik taşımıştır. Bosnalılar, Osmanlı ordularının bölgeyi fethetmesinden önce de, ne Katolik ne de Ortodoks'tular; "Bogomil" adı verilen ayrı

bir mezhebe bağlıydılar. Bu Bulgar kökenli mezhep, 10. yüzyılda kendisine "Bogumil" adı verilen bir rahip tarafından kurulmuştu. Sırbistan'dan İstanbul'a uzanan Ortodoks coğrafyası içinde gelişen mezhebin inançları, geleneksel Hıristiyan öğretisinden oldukça farklıydı. Bogomillerin inançları arasında; Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediği, bunun bir yanılgı olduğu vardı. Dolayısıyla Bogomiller haça itibar etmiyorlar, hatta yanlış inancın bir ifadesi olduğu için haça tepki duyuyorlardı. Vaftize ve Hıristiyanlığın en temel ritüellerinden biri olan ekmek-şarap ayinine de karşıydılar.[6] 1180-1463 yılları arasında hüküm süren Bosna Krallığı'na bağlı olan Bosna Kilisesi, Osmanlı fetihlerinden önce işte böyle bir inancın mirasçısıydı. Bu Hıristiyanlar, Osmanlının gelişiyle birlikte, gruplar halinde İslam'ı kabullenmeye başlamışlardır. Bir başka ifadeyle, Bosna'nın Müslüman olması, devlet baskısı ile değil, gönüllü olarak gerçekleşmiştir. Etrafın farklı Hıristiyan gruplarla çevrili olduğu yerde Müslüman olarak yaşamak kolay değildi ve bunun zorluklarını da Boşnaklar sürekli yaşamışlardır.

Bugün 51.129 km^2 yüz ölçüme sahip olan Bosna-Hersek'in 4 milyondan biraz fazla nüfusu bulunmaktadır. Bosna-Hersek'in, Yugoslavya dönemindeki resmi istatistiklere göre etnik yapısı Tablo: 4'de görülmektedir. Ancak bu ve daha sonraki tablolardaki rakamlar durumun karmaşıklığını anlatmak için yeterli değildir. Bunun için Harita: 4'ü de dikkatlice incelemek gerekir. Çünkü durumun karışıklığı sayısal olmaktan ziyade mekansal dağılımın karmaşıklığından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4: Resmi Nüfus sayımlarına göre Yugoslavya döneminde Bosna-Hersek'in etnik yapısı.

Etnik Topluluk	*1948*	%	*1953*	%	*1961*	%	*1971*	%	*1981*	%	*1991*	%
Boşnak	788.403	30,7	891.800	31,3	842.248	25,7	1.482.430	39,6	1.629.924	39,5	1.902.956	43,5
Sırp	1.136.116	44,3	1.264.372	44,4	1.406.057	42,9	1.393.148	37,2	1.320.644	32,0	1.366.104	31,2
Hırvat	614.123	23,9	654.229	23,0	711.665	21,7	772.491	20,6	758.136	18,4	760.852	17,4
Yugoslav					275.883	8,4	43.796	1,2	326.280	7,9	242.682	5,5
Karadağlı	3.094	0,1	7.336	0,3	12.828	0,4	13.021	0,3	14.114	0,3	10.071	0,2
Roman	442	0,0	2.297	0,1	588	0,0	1.456	0,0	7.251	0,2	8.864	0,2
Arnavut					3.642	0,1	3.764	0,1	4.394	0,1	4.922	0,1
Sloven	4.338	0,2	6.300	0,2	5.939	0,2	4.053	0,1	2.753	0,1	2.190	0,1
Makedon	675	0,0	1.884	0,1	2.391	0,1	1.773	0,0	1.892	0,0	1.596	0,0
Türk	80	0,0	435	0,0	1.812	0,1	477	0,0	277	0,0	267	0,0
Diğerleri/ Belirtmeyenler	18.006	0,7	19.137	0,7	15.095	0,5	29.702	0,8	58.343	1,4	76.529	1,7
Toplam	*2.565.277*		*2.847.790*		*3.277.948*		*3.746.111*		*4.124.008*		*4.377.033*	

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Bosnia_and_Herzegovina'dan

1996'da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'nin yapmış olduğu sayımlarda, tespit edilmiş toplam nüfusun (3.919.953), % 46,1'i (1.805.910) Boşnak, % 37,9'u (1.484.530) Sırp, % 14,6'sı (571.317) Hırvat, % 1,5'i de (58.196) diğer etnik gruplardan meydana geldiği belirlenmiştir. Günümüzde 4 milyonu biraz geçen (2005'de 4.025.476) Bosna-Hersek nüfusunun % 48'i Boşnak (% 97'i Müslüman), % 37'si Sırp (% 99'u Ortodoks), % 14'ü Hırvat (% 88'i Katolik), diğerleri ise % 1'lik orana sahiptir. 2008 tahminlerine göre % 45'i Müslüman, % 36'sı Ortodoks, % 15'i Katolik, % 4'ü ise diğerlerinden oluşmaktadır.

İşte Bosna-Hersek'i tüm Balkan meselelerinin ortasına çeken bu nüfus tablosudur.

(6) Noel Malcolm, Bosnia: A Short History, New York University Press, (New York-1994), ss. 27, 38.

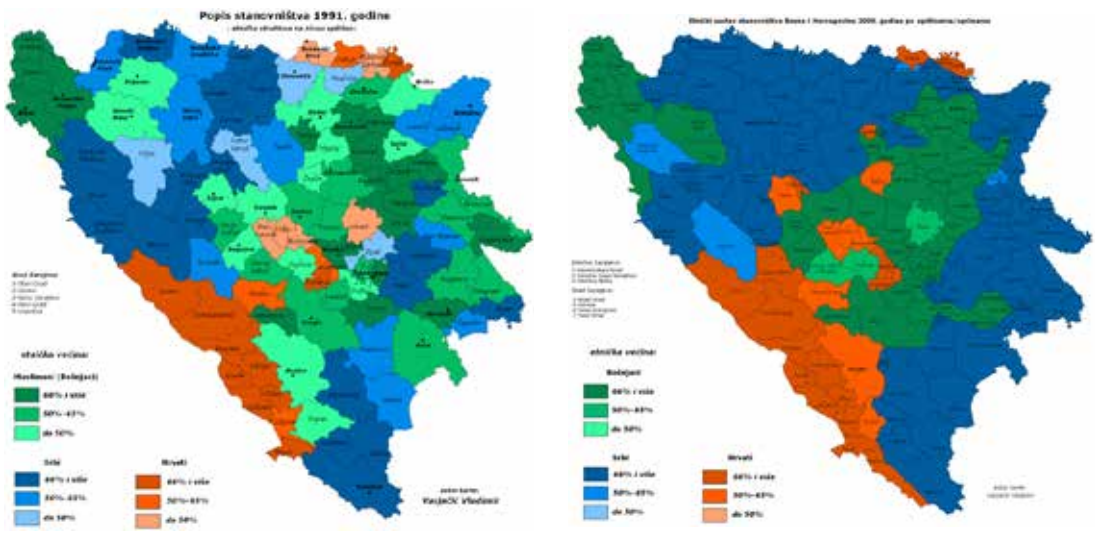
Bugün Boşnaklar çoğunluğu oluşturmaya çok yaklaşmış olsalar da, bu ülkede mutlak çoğunluğu oluşturan bir topluluk bulunmamaktadır. Ülke; arkalarında Sırbistan olan Sırplar ve arkalarında Hırvatistan olan Hırvatlar ile kendilerini kollayıp koruyan bir güç bulamayan Boşnakların nüfuz mücadele alanı olagelmiştir. 1991-1996 arasında vuku bulan savaş ve kargaşa döneminde de en büyük zararı Boşnaklar görmüştür. Savaş sonrası oluşan yeni durum da sorunların çözümü için sağlam bir dayanak yaratmadığı gibi, birçok insanın yerinden yurdundan olmasına neden olmuştur (Tablo: 5 ve Harita: 5).

Tablo 5: Dayton antlaşmasına göre bölümlenen Bosna-Hersek'in etnik yapısı.

	Boşnak-Hırvat Federasyonu			Bosna Sırp Cumhuriyeti		
	1997 nüfusu	1997 %'si	1991 %'si	1997 nüfusu	1997 %'si	1991 %'si
Boşnak	1.773.566	72,61	52,09	32.344	2,19	28,77
Hırvat	556.289	22,27	22,13	15.028	1,02	9,39
Sırp	56.618	2,32	17,62	1.427.912	96,79	54,32
Diğerleri	58.192	2,38	8,16	4	0,00	7,53
Toplam	2.444.665			1.475.288		

Kaynak: International Religious Freedom Report 2008 - Bosnia and Herzegovina

Kısacası Bosna-Hersek, eski Yugoslavya'nın hatta Balkanların en karışık, en karmaşık ülkesidir. Balkanların bir minyatürü, hatta özünü oluşturmaları Dolayısıyla, her karışık durumun ceremesini de çekme zorunda kalmışlardır. Bosna-Hersek, aynı zamanda da barut fıçısı olarak nitelenen Balkanların fitilini oluşturmaktadır. Sırpların ve Hırvatların kendi kontrolleri altında tutmayı hedefledikleri bu topraklarda, onlardan farklı bir etnik kimliğe sahip Boşnaklar da yaşamaktadırlar. Bu iki güç arasında kalan ve sürekli ezilen Boşnakların Müslüman olmaları, bunlara karşı yapılan haksızlıkları Avrupa'nın görmezden gelmesine, vurdum duymaz davranmasına da neden olmuştur.

Harita 5: 1991 nüfus sayımına ve 2006 tespitlerine göre Bosna-Hersek'de etnik nüfusun mekansal değişimi
Kaynak: Vladimir Varjačić, http://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Bosnia_and_Herzegovina.'dan

Sırbistan

Balkan Yarımadasının orta ve kuzey kesiminde yer alan Sırbistan'ın kuzeydoğusunda Romanya, doğusunda Bulgaristan, güneyinde Makedonya ve Kosova, güneybatısında Karadağ, batısında Bosna-Hersek, kuzeybatısında Hırvatistan ve kuzeyinde Macaristan yer alır. Karadağ'ın ayrılmasından sonra Sırbistan'ın denize çıkış noktası kalmamıştır. Yüzölçümü 77.474 km^2 olan ülkenin farklı coğrafi özellikler gösteren bölgeleri vardır. Ülkenin kuzeybatısında Voyvodina'yı kapsayan bölgede verimli ovalar, Sumadiya'da alçak tepeler, ülkenin doğusu, ortası, batısında ve özellikle Makedonya sınırıyla Belgrad arası ise dağlık alanlardan oluşmaktadır. Dağların üzeri, ülke yüzölçümünün yaklaşık 1/3'ünü oluşturan ormanlarla kaplıdır. Sırbistan'ın başlıca nehirleri Tuna, Sava, Morava ve Tisa'dır. Ülke'nin dağlık kesimlerinde, yüksek platolarında ve Tuna boyu ovalarında farklı iklim özellikleri görülür. Ülkenin iç bölgelerinde yaz ayları aşırı sıcak ve kurak geçen karasal iklim hüküm sürer.

İkinci Dünya Savaşından sonra ülkede endüstri alanında bir gelişme olmasına rağmen, Sırbistan halkının % 22'si tarımla uğraşır. Ülkenin genel olarak başlıca tarım ve hayvancılık ürünleri şunlardır: arpa, buğday, mısır, yulaf, patates, çavdar, tütün, ayçiçeği, şeker pancarı, kenevir lifi, kuru erik, et ve yün. Sırbistan maden kaynakları çok zengin ve çok çeşitli olan bir ülkedir. Ülkenin başlıca endüstri alanları çelik, orman ürünleri, çimento ve tekstildir. Turizm Sırbistan için önemli bir gelir kaynağıdır. Sırbistan, doğu ve batı arasında geçiş yolu üzerindedir. Karayolu ve demiryolu ulaşımı oldukça gelişmiştir. Ülkenin önemli şehirleri, başşehir Belgrat (1,5 milyon), Voyvodina'nın başşehri Novi Sad (300 bin) ve güneydoğu Sırbistan'da Morava nehri kenarında ve önemli bir yol kavşağında yer alan Niş (250 bin) ile Orta Sırbistan'daki Kragujevac (175 bin)'dır.

Tablo 6: Resmi Nüfus sayımlarına göre Sırbistan'ın (Orta Sırbistan ve Voyvodina) etnik yapısı.

Etnik Top.	*1948*	*%*	*1953*	*%*	*1961*	*%*	*1971*	*%*	*1981*	*%*	*1991*	*%*	*2002*	*%*	*2011*	*%*
Sırp	4.651.819	80,2	4.963.070	80,4	5.477.670	82,0	5.788.547	80,4	5.972.661	77,3	6.616.917	80,3	6.212.838	82,9	5.988.093	83,3
Macar	433.618	7,5	441.748	7,2	449.377	6,7	430.145	6,0	390.321	5,0	337.479	4,5	293.299	3,9	253.899	3,5
Boşnak	7.636	0,1	74.840	1,2	85.441	1,3	127.973	1,8	156.604	2,0	176.401	2,3	155.590	2,1	167.579	2,3
Roman	40.951	0,7	46.896	0,8	6.624	0,1	35.301	0,5	76.833	1,0	90.853	1,2	108.193	1,4	147.604	2,1
Hırvat	164.574	2,8	167.045	2,7	189.158	2,8	176.649	2,5	140.650	1,8	97.344	1,2	70.602	0,9	57.900	0,8
Slovak	73.138	1,3	75.006	1,2	77.816	1,2	76.707	1,1	73.170	0,9	65.363	0,9	59.021	0,8	52.750	0,7
Karadağlı	46.810	0,8	54.718	0,9	67.165	1,0	93.705	1,3	120.438	1,6	117.761	1,6	69.049	0,9	38.527	0,5
Ulah	93.440	1,6	28.047	0,5	1.367	0,0	14.719	0,2	25.592	0,3	15.675	0,2	40.054	0,5	35.330	0,5
Rumen	63.112	1,1	59.689	1,0	59.492	0,9	57.399	0,8	53.676	0,7	37.818	0,5	34.576	0,5	29.332	0,4
Yugoslav					14.873	0,2	122.904	1,7	439.265	5,7	312.595	4,1	80.721	1,1	23.303	0,3
Makedon	17.391	0,3	26.302	0,4	35.146	0,5	41.627	0,6	47.930	0,6	44.028	0,6	25.847	0,3	22.755	0,3
Bulgar	59.395	1,0	60.146	1,0	58.243	0,9	53.536	0,7	33.294	0,4	26.416	0,3	20.497	0,3	18.543	0,3
Arnavut	33.769	0,6	40.954	0,7	53.167	0,8	68.593	1,0	76.296	1,0	74.303	1,0	61.647	0,8	5.809	0,1
Diğer/ Belirtmeyen	250.570	2,0	132.549	2,1	102.700	1,5	115.093	1,6	122.506	1,6	97.953	1,3	266.067	3,5	345.438	5,1
Toplam	*5.936.223*		*6.171.010*		*6.678.239*		*7.202.898*		*7.729.236*		*8.110.906*		*7.498.001*		*7.186.862*	

Kaynak: http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?, 29.11.2012.

Sırbistan yaklaşık olarak 6 milyon nüfusa sahiptir. Sırbistan nüfusunun büyük çoğunluğunu Sırplar meydana getirir. 2011 sayımına göre nüfusun % 83'ü kendini Sırp olarak beyan etmiştir. İkinci büyük etnik grup % 3,5'lik oranı ile ülkenin kuzey bölümünde

yoğunlaşan Macarlardır (Tablo: 6). % 2,3'lük orana sahip Boşnaklar ise, Karadağ sınırındaki Sancak bölgesinde yaşamaktadır. Sırbistan nüfusunun büyük bölümü (% 85) Sırp Ortodoks Kilisesine bağlıdır. Ayrıca Katolik (% 5,5) ve Protestan (% 1) da vardır. Müslüman nüfusun oranı % 3, diğerleri ise % 5,5'dir.

Sırbistan, Yugoslavya'nın başat ülkesi idi. Yugoslavya dağıldıktan sonra da, birlik halindeki Yugoslavya'nın sahip olduğu tüm güce tek başına sahip olmaya kalkması, Eski Yugoslavya topraklarındaki bütün sorunların merkezini oluşturmuştur. Bugün Sırbistan hemen hemen tüm Eski Yugoslavya topraklarını kapsayan, hatta Arnavutluk'un da bir kısmını içine alan Büyük Sırbistan hayali peşinde koşmaktadır. Üstelik bu emelini zor kullanarak gerçekleştirmeye kalkması, ancak bunu yapabilecek gücünün olmaması en önemli handikabıdır. İşte tüm bunlar, daha önce baskın ülke olan Sırbistan'ı, şimdi çıban başı haline getirmiştir.

Karadağ

Balkanların batısında, batıdan Bosna-Hersek ve Hırvatistan, güneydoğudan Arnavutluk, kuzeydoğudan Kosova ve kuzeyden Sırbistan ile çevrili olan Karadağ'ın, daha gelişmiş bir kesimi olan Adriyatik sahiliyle İşkodra gölü civarındaki verimli bir ova dışındaki kısımları, yüksek Dinar dağlarının kapladığı ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış dağlık bölgelerden oluşur. Arnavutluk sınırında yer alan İşkodra gölü, ülkenin ve Balkanların en büyük gölüdür. Adriyatik kıyıları genellikle yazları sıcak ve kışları ılık geçen Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Kıyı bölgeler bu yüzden bol yağış almaktadır. Yaz ayları hayli sıcak geçerken, kış ayları soğuktur.

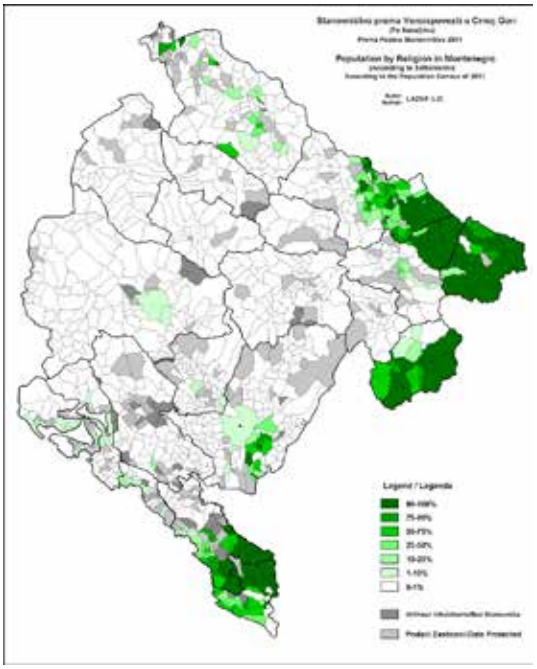
13.812 km^2 yüz ölçüme sahip olan Karadağ'ın 2011'de toplam nüfusu 620 bin kişi kadardır. Ülkenin başşehri Podgorica (136 bin) dışında başlıca şehirleri, Niksic (58 bin), Pljevlja (22 bin), Bijelo Polje (16 bin), Cetinje (15 bin), Bar (14 bin), Ulcinj (11 bin), Budva (11 bin) ve Kotor'dur. Nüfusun % 45'ini oluşturan Karadağlılar ile % 29'unu oluşturan Sırplar Ortodoks, nüfusun % 12'sini oluşturan Boşnaklar ile % 5'ini oluşturan Arnavutlar ve Çingeneler ise Müslüman'dır. Müslüman nüfus ülkenin güneyinde İşkodra gölü ile Adriyatik arasında yer alan Ulcinj ve Bar vilayetleri ile kuzeyde Sırbistan ve Karadağ arasında bölünmüş Sancak vilayetlerinde yoğunluk kazanır (Bkz. Harita: 6).

Tablo 7: Resmi Nüfus sayımlarına göre Karadağ'ın etnik yapısı.

Topluluk	*1948*	%	*1953*	%	*1961*	%	*1971*	%	*1981*	%	*1991*	%	*2003*	%	*2011*	%
Karadağlı	342.009	90,7	363.686	86,6	383.988	81,4	355.632	67,2	400.488	68,5	380.467	61,9	267.669	43,6	278.865	45,0
Sırp	6.707	1,8	13.864	3,3	14.087	3,0	39.512	7,5	19.407	3,3	57.453	9,3	198.414	32,3	178.110	28,7
Boşnak	387	0,1			30.665	6,5	70.236	13,3	78.080	13,4	89.614	14,6	72.809	11,9	75.469	12,2
Arnavut	19.425	5,1	23.460	5,6	25.803	5,5	35.671	6,7	37.735	6,5	40.415	6,6	31.163	5,1	30.439	4,9
Roman	162	0,0							1.471	0,3	3.282	0,5	2.601	0,4	6.251	1,0
Hırvat	6.808	1,8	9.814	2,3	10.664	2,3	9.192	1,7	6.904	1,2	6.244	1,0	6.811	1,1	6.021	1,0
Diğer	1.586	0,4	9.049	2,2	6.687	1,4	19.361	3,7	40.225	6,9	37.560	6,1	34.510	5,6	46.201	7,5
	377.189		*419.873*		*471.894*		*529.604*		*584.310*		*615.035*		*613.977*		*620.029*	

Kaynak: http://sr.wikipedia.org/wiki, 27.12.2012

Karadağ eskiden beri, nevi şahsına münhasır bir ülkedir. Balkanlarda her yeri hâkimiyetine alan Osmanlı, Karadağ'ı tam olarak hâkimiyeti altına almamıştır. Fatih'in, Karadağ'a verdiği, bir nevi özerklik statüsü, Karadağlılar tarafından, 1878 yılında Osmanlı'dan ayrılana kadar kullanılmıştır. 93 Harbi sonrası imzalanan Yeşilköy ve Berlin Antlaş-

Harita 6: 2011 nüfus sayımına göre Karadağ'da Müslüman nüfusun mekansal dağılışı. Kaynak: http://sr.wikipedia.org/wiki'dan 27.12.2012

ması'yla bağımsızlığını kazanan Karadağ, Yugoslavya döneminde etnik çoğunluğunu yavaş yavaş kaybederek, bugün ülke nüfusunun 1/3'e yakınını Sırpların oluşturduğu, Karadağlıların oranının ise yarıdan daha aza indiği bir durum ortaya çıkmıştır (Tablo: 7). Ayrıca geleneksel Karadağ'dan farklı olarak Sancak bölgesinin yarısını işgal altında tuttuğu gibi, Adriyatik kıyısındaki arazileri de (Kotor körfezi çevresi) İkinci Dünya Savaşından sonra elde etmiştir. Türkiye'de yaşayan Boşnakların önemli bir kısmı da 1910'lu yıllarda Karadağ'dan göç etmiştir. Kısacası eskiden beri etrafındaki alanlardan farklı, adeta kültürel bir ada özelliği taşıyan ve sürekli değişkenlik içinde olan Karadağ'ı, doğal bir parçaları olarak gören ve birlikteliğin sürekli olacağını zanneden Sırplar, Karadağ'ın ayrılmasını kabullenememektedirler.

Sancak Bölgesi Müslümanları

Sırbistan ile Karadağ arasında yer alan 8.687 km²lik Sancak; Bosna-Hersek, Kosova ve Arnavutluk ile komşudur. Yeni Pazar Sancağı olarak bilinen bölgenin 11 vilayetinin 6'sı Sırbistan içerisinde 5'i ise Karadağ sınırlarında kalmaktadır. 420 bin nüfuslu Sancak bölgesinin % 52'sini, geri kalan kısmını ise Sırp ve Karadağlılar oluşturmaktadır. Ayrıca büyük çoğunluğu Plav vilayetinde olmak üzere, bölgede 4 bin kadar Arnavut nüfus da bulunmaktadır. Boşnaklar bu vilayetlerden beşinde mutlak çoğunluğu, birinde de en kalabalık topluluğu oluştururken diğerlerinde azınlıkta kalmışlardır (Bkz. Tablo: 8). 1913 yılında imzalanan Belgrad Anlaşması'yla Sırbistan ve Karadağ arasında paylaştırılan bölge, İkinci Dünya Savaşı sırasında kısa süreliğine otonomiye kavuşmuşsa da, savaş sonrasında tekrar bu iki ülke arasında taksim edilmiştir. Sancak 1992 yılında Yugoslavya'nın tarihe karışmasıyla Tito döneminde elde ettiği tüm yasal haklarını da kaybetmiştir. Bölge Boşnaklarının azınlık olarak tanınması ise ancak 2003 Eylülünde gerçekleşmiştir[7]. Fakat 2006 yılında Karadağ'ın Sırbistan'dan ayrılması en çok Sancak Müslümanlarının aleyhine bir durum yaratmış ve iki farklı ülke arasında bölünen bölge birliğini de kaybetmiştir. Böylece tek çatı altında toplanıp örgütlenmeleri ve hak aramaları da zorlaşmış, kaderleri Sırp ve Karadağlıların merhametine terk edilmiştir.

Kosova

Birinci Balkan Savaşı sırasında Kosova'nın kontrolü Sırbistan'ın eline geçen ve bu tarihten itibaren Sırbistan içerisinde yer alan Kosova, 1974 anayasasına göre neredeyse cumhuriyete eşdeğer bir statü ile Sırbistan'a bağlı özerk bir eyalet haline gelmişti. 1991'de Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Kosova'da başlayan bağımsızlık istekleri, 1998 yılından itibaren, Miloseviç'in kontrolü altındaki Sırp askeri, polisi ve paramiliter güçlerinin katliamlarıyla bastırılmaya çalışılmıştır. Çatışmaları durdurmak üzere yapılan uluslararası girişimler başarısız olunca 1999 yılının Mart ayında NATO askeri müda-

(7) Murat Yılmaz, Karadağ'ın bağımsızlığı Sancak'ı parçaladı! YARIN Dergisi, Haziran 2006.

halede bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'nin kararı ile BM Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK), Kosova'yı bir geçiş idaresi altına almış, BM öncülüğündeki Kosova'nın nihai statüsünü belirlemek için 2005 yılı sonlarından itibaren yeni bir süreç başlamıştır. Müzakereler 2006 ve 2007 yılları arasında kademeli olarak devam etmiş, ancak Belgrat ve Priştine arasında anlaşma olmadan sona ermiştir. Bunu üzerine 17 Şubat 2008 tarihinde Kosova Meclisi, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmiş ve o zamandan bu yana, 70'den fazla ülke Kosova'yı tanımıştır.

Tablo 8: 2002 Sırbistan-2003 Karadağ nüfus sayımlarına göre Sancak vilayetlerinin etnik yapısı.

	Boşnak	%	*Sırp*	%	*Karadağlı*	%	*Diğer*	%	*Toplam*
Tutin	28.542	95,0	1.299	4,3	20	0,1	193	0,6	30.054
Rožaje	24.182	87,7	916	3,3	453	1,6	2.011	7,3	27.562
Novi Pazar	67.192	78,1	17.599	20,5	109	0,1	1.096	1,3	85.996
Sjenica	21.171	75,7	6.572	23,5	23	0,1	204	0,7	27.970
Plav	12.209	56,5	2.731	12,6	790	3,7	5.874	27,2	21.604
Prijepolje	16.921	41,1	23.402	56,8	271	0,7	594	1,4	41.188
Bijelo Polje	24.225	42,4	20.743	36,3	9.214	16,1	2.942	5,2	57.124
Berane	11.988	29,3	16.939	41,4	9.282	22,7	2.676	6,5	40.885
Priboj	6.994	23,0	22.523	74,1	432	1,4	428	1,4	30.377
Pljevlja	5.111	13,8	21.972	59,5	7.750	21,0	2.085	5,6	36.918
Nova Varoš	1.530	7,7	18.001	90,1	73	0,4	378	1,9	19.982
	220.065	*52,4*	*152.697*	*36,4*	*28.417*	*6,8*	*18.481*	*4,4*	*419.660*

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Sand%C5%BEak, 01.01.2013

Harita 7: Sancak bölgesinin konumu ve etnik yapısı.

Bugün 10.887 km² alana sahip olan Kosova, değişik yönlerde uzanan geniş ve alçak dağ sıralarıyla kaplıdır. Bu dağ sıralarının aralarında güneyden kuzeye doğru Morava ırmağının bir kolu olan İbar, kuzeyden güneye doğru Beli (beyaz) Drin ve Vardar ırmaklarının bazı kolları yerleşmiştir. Kireç taşlarının erimesiyle oluşan (karstik) yer şekillerinin yaygın olduğu Kosova'nın ortasında, her biri içinde Sitnica ırmağının bir kolunun yer aldığı vadilerin birleşmesiyle oluşan ve merkezinde Priştine şehrinin bulunduğu Kosova polyesi (gölova) yer alır. Bu dağlık ülkede ılıman bir kara iklimi hüküm sürer. Ancak Beli Drin vadisinin güney kesiminde, dar bir alanda Akdeniz iklimi görülür.

Yeryüzü şekilleri ve iklim açısından olumsuz şartlar taşıyan Kosova'nın başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 45.000 ha. kadar tarım alanının sulanabildiği ülkede; tahıl, tütün, şeker pancarı, kendir ve çeşitli sebzelerin yetiştirilmesi ile bağcılık ve meyvecilik (bilhassa elma) yapılır. Ayrıca küçük-

baş hayvan (bilhassa koyun) yetiştiriciliği ve orman ürünleri işletmeciliği diğer uğraşları oluşturur. Kosova, yer altı kaynakları açısından Avrupa'nın, rezerv bakımından bilinen en büyük linyit havzasına sahiptir. Ayrıca Trepça, Zueçan ve Nova Brda'da çinko, kurşun, bakır, gümüş, altın ve krom gibi madenler çıkarılır. Bütün bu doğal kaynaklara rağmen, Yugoslavya'nın en geri kalmış bölgesi olan Kosova'da, sanayi gelişmemiştir. Halk daha çok el sanatları ile uğraşır. Ülkenin başşehri ve önemli bir tarımsal pazar olan Priştine'de dokuma tesisleri; telkari işlemeleri ile tanınan İpek (Peç)'de deri ve post işlemeciliği; Mitrovica'da kimya ve gübre fabrikaları yer alır.

Tablo 9: Resmi nüfus sayımlarına göre Kosova'nın etnik nüfusu (1948-2011)

Etnik grup	*1948*	*%*	*1953*	*%*	*1961*	*%*	*1971*	*%*	*1981*	*%*	*1991*	*%*	*2011*	*%*
Arnavut	498.244	68,5	524.559	64,9	646.605	67,1	916.168	73,7	1.226.736	77,4	1.596.072	81,6	1.616.869	92,9
Sırp	171.911	23,6	189.869	23,5	227.016	23,5	228.264	18,4	209.498	13,2	194.190	9,9	25.532	1,5
Boşnak	9.679	1,3	6.241	0,8	8.026	0,8	26.357	2,1	58.562	3,7	66.189	3,4	37.798	2,2
Roman	11.230	1,5	11.904	1,5	3.202	0,3	14.593	1,2	34.126	2,2	45.760	2,3	35.784	2,1
Karadağlı	28.050	3,9	31.343	3,9	37.588	3,9	31.555	2,5	27.028	1,7	20.365	1,0		
Türk	1.315	0,2	34.583	4,3	25.764	2,7	12.244	1,0	12.513	0,8	10.445	0,5	18.738	1,1
Hırvat	5.290	0,7	6.201	0,8	7.251	0,8	8.264	0,7	8.718	0,6	8.062	0,4		
Yugoslav					5.206	0,5	920	0,1	2.676	0,2	3.457	0,2		
Makedon	526	0,1	972	0,1	1.142	0,1	1.048	0,1	1.056	0,1			1.840	0,1
Diğer ya da belirtmeyen	1.577	0,2	2.469	0,3	2.188	0,2	4.280	0,3	3.454	0,2	11.656	0,6	3.264	0,2
Total	*727.820*		*808.141*		*963.988*		*1.243.693*		*1.584.441*		*1.956.196*		*1.739.825*	

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Kosovo, 01.01.2013

1370'li yıllarda Türkler tarafından fethedilmeye başlanan Kosova topraklarında, 1389'da Birinci, 1448'de İkinci Kosova savaşları kazanılmış ve 1912 Balkan Savaşına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. Osmanlı yönetiminde "Vilâyât-ı Selâse" denen 3 Makedonya eyaletinden (Selanik, Manastır ve Kosova) biri olan Kosova'ya, diğer Balkan topraklarına olduğu gibi, Anadolu'dan gelip yerleşen Türkler dışında, bölgede yaşayan Arnavutlar ile bir kısım Sırplar (Boşnak) Müslüman olmuşlar ve böylece bölge bir Müslüman yerleşim alanı haline gelmiştir. Ancak Kosova'nın Sırp hâkimiyetine girmesinden sonra, bölgedeki Türk nüfusun büyük bir kısmı ile Boşnak ve Arnavut nüfusun bir bölümü Türkiye'ye göç etmiştir. Kosova'daki Türk nüfusun büyük bölümü Prizren'de yaşamaktadır. 1981 istatistiklerine göre, Kosova'da yaşayan 12.513 Türk'ün 8.078'i Prizren'de (bölge nüfusunun % 6'sı) geri kalanı da Drageş ve Morava çevresinde bulunmaktadır (Tablo: 9). Kosova'da yaşayan Arnavutlar, Boşnaklar, Türkler ve Romanlar Müslüman topluluklardır. Daha önceki istatistiklerde Roman adı altında birleştirilen Çingene toplulukları, 2011 nüfus sayımında Aşkali (15.436), Kıpti (Egyptian) (11.524) ve Roman (8.824) olarak ayrı ayrı kaydedilmişlerdir. Roman toplulukları ülkenin hemen her tarafında küçük gruplar halinde bulunmaktadır. Daha önce Boşnak ya da sadece Müslüman olarak kaydedilen ve çoğunluğu ülkenin güneyinde Drageş vilayetinde yaşayan Goralılar (Gorani) (10.265) da son sayımda ayrı kaydedilmişlerdir. 2011 sayımına göre, Kosova nüfusunun % 95,6'sı Müslüman (1.663.412), % 2,2'si Katolik (38.438), % 1,4'ü Ortodoks (25.837), % 0,1 Ateist (1,242), % 0,1 diğer dinlerden (1.188) ve % 0,6'sı da inancını belirtmeyen (9,708) olarak kaydedilmiştir.

Ortaçağda büyük Sırp Krallığı'nın merkezi olan ve Sırplar tarafından milletlerinin, medeniyetlerinin ve inançlarının beşiği olarak görülen Kosova'da, bir çok tarihi Sırp Ortodoks manastırı yer alır (Priştina'da Graçanica, İpek'de Peç, Peçani, Sopoçani... gibi). Aynı zamanda Kosova, Sırpların Türkler karşısında tarihi bir yenilgiye uğradığı yerdir. Kosova'da alınılan bu yenilgi, Sırp efsanelerinde ilahi bir zafere dönüştürülmüş ve bu topraklar Sırp halkı için kutsal mekânlar olarak görülmüştür. Nitekim Sırp bir Ortodoks rahip bunu *"Kosova bizim Kudüs'ümüzdür"* diyerek açıklamıştır. İşte Sırplar ülke nüfusunun % 2'sini bile oluşturmasalar da bu toprakları kendi öz toprakları olarak görmekte ve ne pahasına olursa olsun bu topraklara sahip olmayı amaçlamaktadırlar.

Makedonya

Makedonya, tarihi bir ülkenin adıdır. Bu tarihi ülke, bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'ni (Kuzey Makedonya), Yunanistan'a bağlı bulunan Güney Makedonya'yı ve kuzeydoğusu Bulgaristan topraklarına da taşan geniş bir alanı kapsamaktaydı. Yani Makedonya, batısı Arnavutluk, güneyi Teselya, kuzeyi Sırbistan, doğusu Doğu Rumeli ve Batı Trakya ile çevrili 68 bin km²'lik bir alana verilen addır. M.Ö. 725'de kurulmuş olan Makedonya Krallığı M.S.168'e kadar varlığını sürdürmüştür. Makedonya toprakları, 1363-1390 arasında Osmanlıların eline geçmiş ve 1912'ye kadar bölge Türk hâkimiyetinde kalmıştır. Osmanlı yönetiminde "Vilâyât-ı Selâse" denen 3 Makedonya eyaleti (Selanik, Manastır ve Kosova) esas Makedonya'dan daha geniş bir alana yayılıyordu (Harita: 8).

Günümüzde Yunanistan'ın hâkimiyeti altında olan Güney Makedonya (Ege Makedonyası) 34.203 km² alana sahiptir. 14 küçük vilayete ayrılmış olan Yunanistan'ın Makedonya eyaletinin başlıca şehirleri; Selanik, Kavala, Serez, Drama ve Karaferye'dir. Bu bölgede bulunan Türk nüfusunun hemen tamamı (400 bin kadar) 1923'de Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesinde Türkiye'ye getirilmiştir. Yaklaşık 8 bin km²'lik bir alan kaplayan Bulgar Makedonyası (Pirin Makedonyası)'nda ise nüfusun tamamına yakını Bulgarlardan oluşmaktadır.

Harita 8: Makedonya (Yiğit-2000'den)

Yugoslavya'nın dağılmasıyla bağımsız olan Yugoslavya Makedonyası (Vardar Makedonyası), 25.713 km² alana ve 2 milyon nüfusa sahiptir. Ülkenin en önemli şehri 500 bin nüfuslu başşehir Üsküp (Skopje)'tür. Güneyde Yunanistan sınırına yakın olan Manastır (Bitola) fazla gelişememiştir (73 bin). Diğer önemli şehirleri, Kumanova (72 bin), Tetova (55 bin), Ohrid (41 bin) ve Gostivar (37 bin)'dır.

Alp orojenik kuşağına dâhil olan Dinar dağlarının bir uzantısı durumundaki Makedonya'da yeryüzü şekilleri arızalı bir yapıya sahiptir. Ülkenin başlıca çukur alanları Üsküp, Manastır ve güneydoğuda İstrumca havzalarıdır. Ayrıca güneybatıda bir takım küçük havzalar ise göllerle kaplanmış bulunmaktadır. Bu göllerin en önemlileri Ohri ve Prespa gölleridir.

Makedonya'nın başlıca geçim kaynağı tarımdır. Ülkede tahıl, tütün, meyve, üzüm yetiştirilir ve ekstansif şekilde hayvancılık yapılır. Demir, kurşun, çinko, manganez ve asbest gibi yer altı zenginlikleri bulunan Makedonya'da bazı giyim, gıda, kâğıt ve orman sanayi tesisleri bulunmakta ise de sanayisi pek gelişmemiştir.

1913'den önce nüfusunun büyük bir çoğunluğu Türk ve Arnavutlardan oluşan Makedonya'da Türklerin büyük bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş (yalnız 1951'de 50 bin kişi) olmasına rağmen hâlâ 80 bin kadar Türk nüfusu (ülke nüfusunun % 4'ü) yaşamaktadır. 2002 nüfus sayımına göre Türkler, Plasnisa (%98) ve Sentar Jupa (%80)'da çoğunluğu, Mavrova (2680)'da 1/3'ini, Dolneni (2597) ve Studeničani (3285) gibi yerlerde 1/5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca Gostivar (7991), Üsküp (4500), Radoviš (4061), Strumica (3754), Struga (3628), Debar (2684) ve Ohrid (2268) gibi yerlerde de önemli miktarlara ulaşmaktadırlar (bkz. Harita: 9a). Arnavut, Boşnak ve Türklerden başka, Makedonya'da Makedonca konuştukları için istatistiklere yansımayan Müslüman bir grup vardır ki bunlara Torbeşler denmektedir. Etnik kökenleri konusunda tartışmalar varsa da baskın görüş, Torbeşlerin İslam'ı kabul eden, Slav kökenli Makedonlar olduğudur. Resmi istatistiklerde sayıları 15.500 kadar görünse de, Makedonya'da bugün sayıları 40 ila 70 bin arasında hatta bazı kaynaklarda 100 bin civarında ifade edilen Torbeşler, Kosova sınırı yakınlarındaki Tetova'dan Arnavutluk sınırı yakınlarındaki Debar'a kadar olan bölgede ve Üsküp güneyinde yerleşmişlerdir (bkz. Harita: 9b). Ayrıca Kosova, Arnavutluk ve Bulgaristan'da da azınlık olarak yaşadıkları bilinmektedir. Daha önceleri Yunanistan'ın Makedonya sınırları civarında yaşayan Torbeşler, 1923-1930 Nüfus Mübadelesi ile Türkiye'ye göç ettirilmişlerdir. Türkiye'de yaşayan Torbeşler'in büyük çoğunluğu Türk kültürünü özümseyerek Türkleşmiştir. Balkanlar'da yaşayan Torbeşler'in de önemli bir bölümü kendilerini Türk olarak tanımlamaktadır.

Makedonya'da Romanlarla birlikte Müslüman nüfusun (674.015) oranı % 34'ü bulmaktadır. Ülke nüfusunun % 65'i de Ortodoks (1.310.184)'dur.

Tablo 10:Makedonya'nın sayım yıllarına göre nüfusun etnik yapısı.

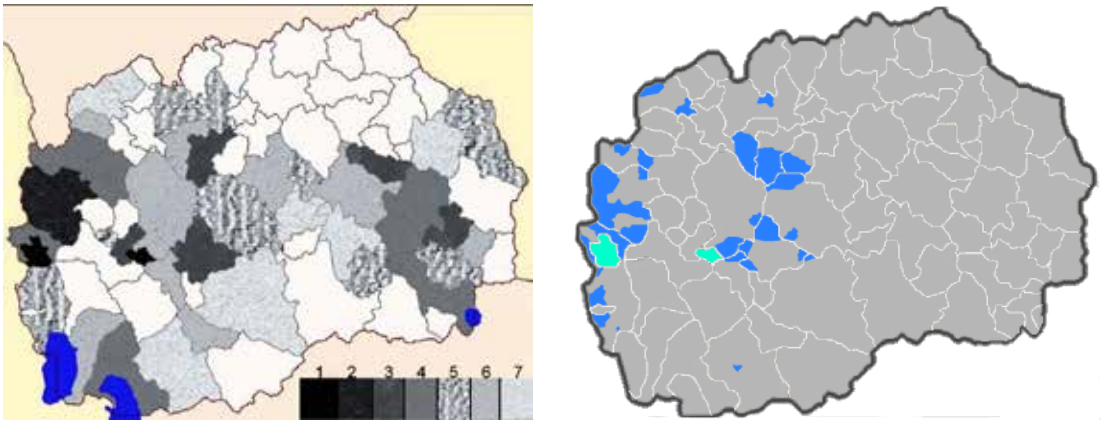
Etnik grup	*1948*	*%*	*1953*	*%*	*1961*	*%*	*1971*	*%*	*1981*	*%*	*1991*	*%*	*1994*	*%*	*2002*	*%*
Makedon	789.648	68,5	860.699	66,0	1.000.854	71,2	1.142.375	69,3	1.281.195	67,0	1.328.187	65,3	1.295.964	66,6	1.297.981	64,2
Arnavut	197.389	17,1	162.524	12,5	183.108	13,0	279.871	17,0	377.726	19,8	441.987	21,7	441.104	22,7	509.083	25,2
Türk	95.940	8,3	203.938	15,6	131.481	9,4	108.552	6,6	86.691	4,5	77.080	3,8	78.019	4,0	77.959	3,9
Roman	19.500	1,7	20.462	1,6	20.606	1,5	24.505	1,5	43.223	2,3	52.103	2,6	43.707	2,2	53.879	2,7
Sırp	29.721	2,6	35.112	2,7	42.728	3,0	46.465	2,8	44.613	2,3	42.775	2,1	40.228	2,1	35.939	1,8
Boşnak	1.560	0,1	1.591	0,1	3.002	0,2	1.248	0,1	39.555	2,1	31.356	1,5	22.247	1,1	19.571	0,9
Karadağlı	2.348	0,2	2.526	0,2	3.414	0,2	3.246	0,2	3.940	0,2	3.225	0,1	2.318	0,1	2.003	0,1
Hırvat	2.090	0,2	2.770	0,2	3.801	0,3	3.882	0,2	3.349	0,2	2.878	0,1	2.248	0,1	2.686	0,1
Ulah	9.511	0,8	8.668	0,7	8.046	0,6	7.190	0,4	6.392	0,3	7.764	0,4	8.601	0,4	9.695	0,5
Bulgar	889	0,1	920	0,1	3.087	0,2	3.334	0,2	1.984	0,1	1.370	0,1	1.682	0,1	1.417	0,1
Diğer ve belirtmeyen	4.390	0,4	5.304	0,4	5876	0,4	26640	1,6	20468	1,0	45.239	2,2	9.814	0,5	14.887[2]	0,7
Total	*1.152.986*		*1,304,514*		*1.406.003*		*1,647,308*		*1.909.136*		*2,033,964*		*1.945.932*		*2,022,547*	

Kaynak: http://www.stat.gov.mk/PXWeb2007bazi/Database/Censuses/databasetree.asp

Arnavutluk

Kuzeyinde Karadağ, kuzeydoğusunda Kosova, doğusunda Makedonya, güneyinde Yunanistan, batısında Adriyatik ve İyon Denizi bulunan Arnavutluk, 28.748 km² alana sahiptir.

İlyrialıların soyundan geldikleri tahmin edilen Arnavutların yaşadıkları bölge birkaç kez Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasında el değiştirdikten sonra, 1272'de Venedikliler tarafından işgal edilmiştir. 1468 yılında Osmanlı hâkimiyetine giren Arnavut-

Harita 9: a-Makedonya'da Türk nüfus yoğunluğu-2002, (1:%75'de fazla, 2:%50-30 arası, 3:%30-15 arası, 4:%15-10 arası, 5:%10-5 arası, 6:%5-2,5 arası, 7:%2,5-1 arası, boş: %1'den az). b-Makedonya'da Torbeşlerin yaşadığı yerler Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_the_Republic_of_Macedonia

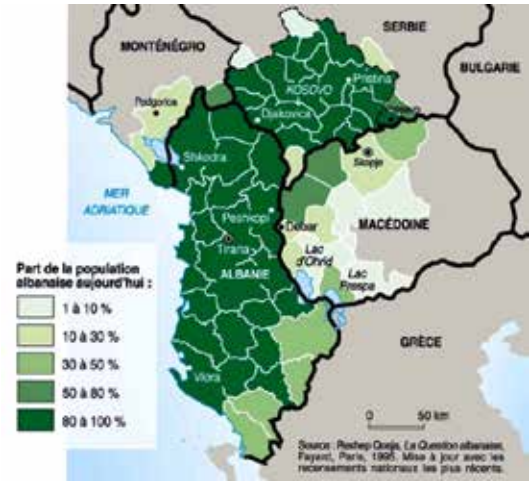
luk'u Osmanlılar 1517'de Venediklilerden kesin olarak alınmıştır. Arnavutluk'ta İslamlaşma süreci XVI. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. 28 Kasım 1912'de Osmanlıdan bağımsızlığını ilan eden Arnavutluk, 1939-1943'de İtalyanlar, 1943-1944'de Almanlar tarafından işgal edilmiştir. 1946'da Halk Cumhuriyeti olmuş ve sosyalist devrime yönelmiştir. Sırasıyla Yugoslavya (1948), Sovyetler Birliği (1961) ve Çin'le (1978) bağlarını koparan Arnavutluk dış dünyadan tamamıyla izole bir ülke haline gelmiştir. Enver Hoca'nın ölümünden sonra 1991'de yapılan ilk çok partili seçimlerle yeni bir dönemin başladığı Arnavutluk, 2009 yılında NATO'ya katılmıştır. AB üyeliği için de potansiyel bir adaydır. Ancak son dönemlerde ekonomisi büyümeye devam etse de, hala Avrupa'nın en yoksul ülkelerinden biri olan Arnavutluk ekonomisinde büyük bir kayıt dışılık sürmekte, enerji, ulaşım ve altyapıda da yetersizlik devam etmektedir.

Önemli bir bölümü dağlık alanlardan oluşan Arnavutluk'ta ülke nüfusunun büyük bir kısmı, ülkenin kuzey ve orta kesimlerdeki az eğimli alanlar ile ovalarda ve özellikle Akdeniz iklimi etkilerinin de görüldüğü, dar bir kıyı şeridinde yaşarlar. Ülkenin diğer alanları eğimlerin ve engebelerin çoğunlukta olduğu ve karasal iklim şartlarının hüküm sürdüğü az nüfuslu alanlardır. Ülkenin ortalama nüfus yoğunluğu 99 kişi/km²dir.

İdari yönetim açısından Arnavutluk Cumhuriyeti 36 bölge, 315 komün ve 43 belediyeye ayrılmıştır. Ülkenin önemli şehirleri, başta başkent Tiran (519.720) olmak üzere, Durres (181.662), İşkodra (185.395), Elbasan (221.635) ve Vlora (147.128) dır.

2001 sayımında 3.069.275 olan nüfusu, % 7,7'lik bir azalışla, 2011 yılında 2.831.741'e inmiştir. Bu nüfusun % 83'ü (2.312.356) Arnavut, % 0,9'u (24.243) Yunan, % 0,3'ü (8.266) de Ulah, % 0,3'ü (8.301) Roman, % 0,2'si (5.512) Makedon, % 0,1'i (3.368) Balkan Kıptisidir. Diğer topluluklardan olanlar % 0,1'i (3.010) oluştururken, kimlik beyan etmeyenler % 14'ü (390.938) ve hiç bir milletle ilgim yok diyenler % 1,6'ü (44.144) bulmaktadır. 2011 sayımına göre ülke nüfusunun % 59'u Müslüman (% 2'si Bektaşi), % 10'u Katolik, % 7'si Ortodoks Hıristiyan, % 6'sı da diğer dinlerden olduğunu beyan etmiş, % 14'ü din beyan etmezken % 3'ü inançsız (ateist) olduğunu belirtmiştir.

Toplam nüfusları 6 mil-yon civarında olan Arnavutların, Arnavutluk içindeki nüfusu 2.315.000 (2011) kadardır. Arnavutluk dışında ise, 2008'de bağımsızlığına kavuşan ikinci Arnavut devleti olan Kosova

Harita 10: Arnavut nüfusun dağılışı (1995) Rexep Qosja-1995'den

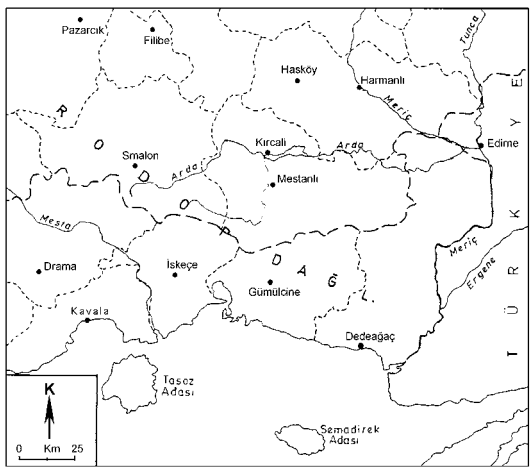
(1.690.000-2011) başta olmak üzere, Makedonya (510 bin-2002), Sırbistan (60 bin-2002), Karadağ (30 bin-2011), İtalya (350 bin-2006) ve Yunan-istan'da (100-150 bin kadar) yerleşik Arnavut nüfusu bulunmaktadır. Yani Arnavut nüfusun ancak yarısı Arnavutlukta yaşarken diğer yarısı komşu ülkelerde yaşamaktadır. Ayrıca Türkiye'de, Avrupa'nın hemen her ülkesinde ve ABD'de de göçmen olarak yerleşmiş çok sayıda Arnavut nüfus bulunmaktadır. Bu ülkelere sonradan yerleşen ve sayıları net olarak bilinmeyen Arnavutları bir tarafa bırakırsak, Harita 9'da görülen Arnavut nüfus bölgesi Kosova'yı ve Makedonya, Karadağ, Sırbistan ile Yunanistan'ın bir kısım topraklarını da kapsamaktadır. Yani Büyük Arnavutluk'u kurma hayali komşu ülkelerle çatışmayı gerektirmektedir.

3,069,275 2,831,741 1,530,443 1,421,810 1,538,832 1,409,931

Yunanistan

Yunanistan doğudan Türkiye, kuzeyden Bulgaristan, kuzeybatıdan Makedonya ve Arnavutluk ile komşudur. Ege denizinde bulunan irili ufaklı 166'sı meskun 400 kadar ada da Yunanistan'a bağlıdır. Bu adaların en büyüğü 8.331 km² alana sahip olan Girit'tir. 131.957 km² alanı bulunan Yunanistan'ın nüfusu ise, 11,3 milyon (2010)'dir.

XIV. yüzyıl sonları ile XV. yüzyıl başlarında tedricen Osmanlı hâkimiyetine giren Yunanistan 1828 yılına kadar Osmanlı toprağı olarak kalmıştır. 1828-1922 yılları arasında Türkiye aleyhine sürekli topraklarını genişletmiş ve bu arada 560 yıl Türk toprağı olarak kalmış olan Batı Trakya'yı da topraklarına katmıştır. Batı Trakya, Yunanistan'ın kuzeyinde Mesta ırmağı ile Meriç ırmağı (Türkiye sınırı) arasında kalan bölgeye verilen bir addır (bkz.Harita: 11). 8.758 km² alana sahip olan Batı Trakya'da 400 bin kadar nüfus yaşar. Bu bölgede Gümülcine (Komotini), İskeçe (Ksanti) ve Dedeağaç (Aleksandropolis) adlı üç vilayet bulunmaktadır. Türklerin çoğunluğu da bu vilayetlerde yaşamaktadır. Bunun dışında Dimetoka ve Sofu'da da Türk nüfusu bulunmaktadır.

Harita 11: Türklerin yoğun olarak yaşadığı Batı Trakya ve Rodop Bölgesi. (Yiğit-2000'den)

Türklerin yoğun olarak yaşadığı Batı Trakya'nın doğu kısmı Rodop dağlarının uzantısı olan tepelik bir alanla ikiye ayrılır. Ege denizi kıyılarına kadar uzanan ve makilerle kaplı olan bu tepelik sahanın kuzeyinde yer alan Dimetoka yöresi Batı Trakya'dan ayrılır. Doğu Trakya'nın devamı olan ve nüfusunun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Dimetoka yöresi, Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'a geçmiş, ancak I. Dünya Savaşı'nda yenilen Bulgaristan'dan alınan bu yöre Yunanistan toprağı olmuştur. Bu yörenin güneyinde, Meriç nehrinin denize döküldüğü

kısımda bataklıklar yer alır. Meriç deltasının batı tarafında tepelik alana yaslanmış Ferecik ve bu alanın en önemli limanı konumundaki Dedeağaç (50 bin nüfuslu) şehri yer almaktadır. Rodopların uzantısı durumundaki tepelik alan ile Mesta ırmağı arasında kalan sahada ise, Batı Trakya'nın en verimli ovalarının yer aldığı düzlükler bulunmaktadır. İyi cins tütünlerin yetiştirildiği bu verimli ovaların kenarında yer alan İskeçe (45 bin) ve Batı Trakya'nın idarî merkezi olan Gümülcine (55 bin) sahanın en önemli merkezleridir. Batı Trakya topraklarında önceleri nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türkler, bölgeye sürekli Yunan nüfusu yerleştiriliyor olmasından dolayı çoğunluk olma özelliğini günden güne kaybetmektedir.

Mesta ırmağı ile Teselya arasında kalan Güney Makedonya ya da Yunan Makedonyası ise eski bir Türk yurdudur. Bu bölgede yaşayan Türk nüfusunun hemen tamamı (400 bin kadar) 1923'de Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesinde Türkiye'ye getirilmiştir. Bu bölgede her biri verimli ovalarda kurulmuş; Selanik (835 bin), Kavala (65 bin), Serez (55 bin), Drama (45 bin) ve Karaferye şehirleri bulunmaktadır.

Harita 12: Yunanistan'da azınlıkların yaşadığı bölgeler. Kaynak: http://de.wikipedia.org/w/index.php?, 27.12.2012

Yunanistan'da Türk nüfusun bulunduğu bir diğer bölge ise, Rodos ve İstanköy adalarıdır. Güneybatı Anadolu'dan bir boğazla ayrılan Rodos adası, dağlık bir ada olmakla birlikte verimli topraklara sahiptir. Adada geniş zeytinlikler, bağ alanları ve turunçgil bahçeleri yer almaktadır. Adanın en büyük yerleşmesi olan Rodos 55 bin nüfuslu bir şehirdir. Rodos ve Onikiada 1911-1912 Osmanlı-İtalyan savaşlarında İtalyanlar tarafından işgal edilmiş, 1924'de Lozan Antlaşması'nda İtalya'ya bırakılmış ve İkinci Dünya Savaşı'nda yenilen İtalya'nın çekildiği adaları Yunanistan ilhak etmiştir.

Yukarıda kısaca tanıtılan bölgelerde yaşayan Türk nüfusun miktarı bilinmemektedir. Yapılan tahminlerde Yunanistan nüfusunun % 1,5'ini Türklerin oluşturduğu yani sayılarının 150 bin kadar olduğu sanılmaktadır. Halbuki bu oran büyük göçün yaşandığı 1923 yılından sonra 1928'de yapılan ilk nüfus sayımında bile % 3,1'idi (229,075) ki, bu tarihte Onikiada Yunan toprağı değildi. Aynı sayımda Batı Trakya nüfusunun % 31,2'sini, Güney Makedonya nüfusunun % 6,2'sini Türkler oluşturuyordu. Yunanistan'da nüfusun etnik özelliklerinin sorulduğu son sayım olan 1951 nüfus sayımında da ülke nüfusunu % 2,4'ünü (179.895) Türkler oluşturmakta idi. Bu sayımına göre Batı Trakya'da Türk nüfusu oranı % 27,8'idi. Günümüzde de Batı Trakya'da Türklerin oranının aynı olduğu kabul edilirse Türk nüfusun en azından 180 bin kadar olması gerekmektedir. Türkiye gibi Yunanistan'ın da nüfus sayımlarında etnik özellikler sorulmadığı için diğer azınlıkların da sayıları bilinmemekte ve birbiriyle bağdaşmayan çok farklı tahminler ortaya atılmaktadır. Ancak genel kabul gören ülke nüfusunu % 7'sinin Yunan olmadığıdır. Diğer azınlıklar ve tahmini nüfusları şöyledir: Makedonlar (250 bin), Tosk Arnavutları (220 bin), Arvanitika Arnavutları (150 bin) Aromaniyan Ulahları (200 bin), Pontuslu Rumlar (200 bin), Pomaklar (50 bin), ...

1821 yılında, Osmanlı Devletinin gerilemeye başladığı dönemlerde, Avrupalıların

kışkırtmalarıyla Yunan isyanı çıkmış ve isyandan sekiz yıl sonra Yunanistan Krallığı kurulmuştur. 1832-1913 yılına kadar Danimarka asıllı krallar tarafından idare edilen Yunanistan, bundan sonra 1923 yılına kadar Balkan Savaşları, Birinci Dünya Harbi ve iç karışıklıklarla uğraşmıştır. Müttefiklerin yardımıyla Yunanlılar "Megalo İdea" hülyası ile "Helen İmparatorluğu"nu yeniden kurmak üzere 1919'da İzmir'i ve Batı Anadolu topraklarını işgal etmişler ama, Türk Ordusu karşısında tutunamayarak 1922'de hayalleriyle birlikte denize dökülmüşlerdir. Ancak, Yunanistan emellerinden hiç vazgeçmemiş, her fırsatta ideallerini gerçekleştirmek üzere harekete geçmektedir. Büyük Yunanistan hayalleri içine, başta İstanbul olmak üzere İzmir ve Türkiye'nin batı bölgeleri ile Kıbrıs adası girmektedir. Ayrıca Arnavutluk'un, Makedonya'nın ve Bulgaristan'ın güney kısımları hedefleri arasındadır. Dolayısıyla Yunanistan, arkasında Antik Yunan hayranlığı duyan Avrupalıların desteği ile etrafındaki ülkelerin huzurunu kaçıran bir diğer çıbanbaşı durumundadır.

Bulgaristan

1393'de Osmanlı yönetimi altına giren Bulgaristan 1878'e kadar beş yüz yıla yakın bir süre Osmanlı toprağı olarak kalmıştır. 1885'de ve 1913'de topraklarını Osmanlı aleyhine genişletmiştir. En son olarak da II. Dünya Savaşı'nda Romanya'dan Güney Dobruca'yı kendi topraklarına katmıştır. Gerek sonradan Romanya'dan aldığı topraklarda gerekse önceki topraklarında eskiden beri çok sayıda Türkün yaşamakta olduğu bu ülkeden, 1829-36 arasında 30 bin, 1878-80 arasında 500 bin, 1885-1923 arasında 500 bin, 1923-60 arasında 370 bin ve 1989'da 340 bin olmak üzere toplam 1.740.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Buna rağmen bugün Türkler, Deliorman bölgesinde; Şumnu, Razgrad, Eski Cuma (Targoviste), Dobruca bölgesinde Hacıoğlu Pazarcığı (Dobric), Silistre, Akkadınlar (Dulova), Rodop bölgesinde ise Kırcaali ve Hasköy çevrelerinde yaşamaktadır.

Bugün, 110.880 km^2 alana ve 7.350.000 (2010) nüfusa sahip olan Bulgaristan'da yaşayan Türklerin sayıları yüzyıl önceki miktarı kadar, ancak oranı yüzyıl öncekinin yarısı kadardır (bkz. Tablo 11). Hâlbuki Türk nüfusunun artış oranın Bulgarlardan daha yüksek olduğu[8] da düşünüldüğünde bugün 1,5 milyona yakın Türk nüfusu olması gerekirdi, bu aradaki fark ardı arkası kesilmeyen göçlerle alakalıdır.

Bulgaristan'da Türk nüfusun yaşadığı bölgelerden biri olan ve batıda Struma vadisinden, doğuda Aşağı Meriç vadisine kadar uzanan Rodop dağları, Musalla tepede 2925 m.ye varan yüksekliği ile Balkan Yarımadası'nın en yüksek dağı durumundadır. Sert bir kara iklimine sahip olan dağlık kütlenin zirveleri yılın büyük bir kısmında karla kaplıdır. Ormanların fazla yer tutmadığı Rodop kütlesinde nüfus seyrektir. Bölge halkı geçimini, orman ürünleri ve göçebe hayvancılıktan sağlar. Pek verimli olmayan tarım alanlarına genellikle çavdar ekilir. Struma ve Mesta vadisinin genişlediği kısımlarda tütün tarlaları ve bağ alanları görülmeye başlar. En önemli yerleşim merkezleri doğuda Arda vadisinde Kırcaali (45 bin) ve Mestanlı (15 bin)'dır. Rodop dağlarının eteğindeki 75 bin nüfuslu Hasköy ise, dağlık alanlar ile ovalar arasında ürünlerin değiştirildiği önemli bir pazar şehridir. Bu bölgede genellikle kırsal alanlarda çiftçilik, şehir ve kasabalarda el sanatları ile geçinen Türk nüfustan başka, sayıları 100.000'i bulan Müslüman Pomaklar'da yaşamaktadır (bkz. Harita: 11 ve 12).

Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı bir diğer saha ise, Bulgaristan'ın kuzeydoğusudur. Burada bilhassa Deliorman ve Dobruca bölgelerinde yoğun bir Türk nüfusu bulunmaktadır. Deliorman, temelde yer alan Kretase yaşlı kalker ve marnlardan oluşan tabakaların kubbeleşme gösterdiği sırtlar ve

(8) Ulrich Büchsenschütz, Minderheitenpolitik in Bulgarien; Die Politik der Bulgarischen Kommunistischen Partei (Bkp) Gegenüber den Juden, Roma, Pomaken und Türken 1944-1989, Digitale Osteuropa-Bibliothek: Geschichte 8, ISSN 1613-1061, 2004, s.106-113.

Tablo 11a: Bulgaristan'ın sayım yıllarına göre etnik nüfusu (1900-1934)

Topluluk	*1900*	*%*	*1905*	*%*	*1910*	*%*	*1920*	*%*	*1926*	*%*	*1934*	*%*
Bulgar	2.888.219	77,1	3.203.810	79,4	3.518.756	83,2	4.036.056	83,3	4.557.706	82,4	5.204.217	85,6
Türk	532.340	14,2	488.010	12,1	465.641	11,0	520.339	10,7	577.552	10,4	591.193	9,7
Roman	89.549	2,4	99.004	2,5	22.296	0,5	98.451	2,0	134.844	2,4	149.385	2,5
Tatar	18.884	0,5	17.942	0,4	18.228	0,4			6.191	0,1		
Yahudi	33.661	0,9	37.663	0,9	40.133	0,9	43.209	0,9	46.558	0,8	48.565	0,8
Ermeni	14.581	0,4			12.932	0,3	11.509	0,2	27.332	0,5	25.963	0,4
Diğer	167.049	4,5	189.146	4,7	149.527	3,5	137.407	2,8	178.558	3,2	58.616	1,0
TOPLAM	*3.744.283*		*4.035.575*		*4.227.513*		*4.846.971*	*100*	*5.528.741*		*6.077.939*	

Tablo 11b: Bulgaristan'ın sayım yıllarına göre etnik nüfusu (1946-2011)

Topluluk	*1946*	*%*	*1956*	*%*	*1965*	*%*	*1975*	*%*	*1992*	*%*	*2001*	*%*	*2011*	*%*
Bulgar	5.903.580	84,0	6.506.541	85,5	7.231.243	87,9	7.930.024	90,9	7.271.185	85,7	6.655.210	83,9	6.244.221	84,9
Türk	675.500	9,6	656.025	8,6	780.928	9,5	730.728	8,4	800.052	9,4	746.664	9,4	648.514	8,8
Roman	170.011	2,4	197.865	2,6	148.874	1,8	18.824	0,2	313.396	3,7	370.908	4,7	358.631	4,9
Tatar			5.993	0,1	6.430	0,1	5.963	0,1	4.515	0,1	1.803	0,0	1.335	0,0
Yahudi	44.209	0,6	6.027	0,1	5.108	0,1	3.076	0,0	3.461	0,0	1.363	0,0	1.280	0,0
Ermeni	21.637	0,3	21.954	0,3	20.282	0,2	12.526	0,1	13.677	0,2	10.832	0,1	7.222	0,1
Diğer	214.412	3,1	219.304	2,9	35.101	0,4	26.630	0,3	81.031	1,0	142.121	1,8	92.311	1,3
TOPLAM	*7.029.349*		*7.613.709*		*8.227.966*		*8.727.771*		*8.487.317*		*7.928.901*		*7.353.514*	

Kaynak: http://bg.wikipedia.org/w/index.php?, 27.12.2012

bunlardan kuzeydoğuya doğru gidildikçe eğimleri azalan tabakaların üzerini örten, tarım açısından verimli bir toprak olan lösle-rin yer aldığı bölgedir. Ekili arazilerin azami seviyeye ulaştığı Deliorman bölgesinde, en çok buğday, mısır, kolza ve ayçiçeği gibi bit-kiler yetiştirilmektedir. Ayrıca şeker pancarı ve yonca ekimi de yapılan bölgede yoğun bir kır nüfusu bulunmaktadır. Bölgenin başlıca şehirleri; Şumnu (80 bin), Razgrad (35 bin) ve Eski Cuma (40 bin)'dır (bkz.Harita: 13).

Harita 13: Bulgaristan'da Türk nüfusun idari birimler içindeki oranları (2011). Kaynak: 2011 Population Census in the Republic of Bulgaria (Final Data)

Deliorman bölgesinin kuzeyinde, 90 bin nüfuslu Hacıoğlu Pazarcığı (Dobric), Silistre, Akkadınlar (Dulova) gibi şehirle-rin yer aldığı Dobruca bölgesinin büyük bir kısmı Romanya topraklarında yer aldığından Dobruca'nın coğrafi özellikleri Romanya kıs-mında verilmiştir.

Eskiden beri nüfus miktarı az olan Bul-garlar, boylarından büyük topraklara göz dik-mişler, fırsat buldukça da bu emelleri peşin-den koşmuşlardır. Bulgaristan'ın hedefinde Balkan savaşında elde edip I. Dünya Sava-şında Yunanistan'a kaptırdığı Batı Trakya ve ata toprakları olarak gördüğü Makedonya ile Romanya'nın ve Sırbistan'ın bir kısım top-rakları yer almaktadır. Bu da diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi komşularını rahatsız etmektedir. En fazla Türk nüfusun bu ülkede bulunması Türkiye'yi de her zaman yakından ilgilendirmektedir.

Romanya

Romanya, doğudan Moldova, kuzeyden Ukrayna, kuzeybatıdan Macaristan, güneybatıdan Sırbistan ve güneyden Bulgaristan'la çevrilidir. Doğuda Karadeniz'e de kıyısı bulunan ülkenin alanı 237.391 km² ve 2010 yılı nüfusu 21.498.616'dır.

Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı Dobruca; Tuna nehrinin deltasında yer alan Sünne ile güneyde Karadeniz kıyısındaki Kalikarya burnundan, Rusçuk'a çizilecek bir hattın kuzeyinde kalan ve batı sınırını yine Tuna'nın belirlediği alana verilen addır. Dobruca'nın güney sınırını Lom ve Kamçık çayına kadar uzatmak mümkünse de Varna, Dobruca'dan sayılmaz. Bu sınırlar içinde yer alan Dobruca 24.359 km²'lik bir alan kaplar. Bunun, 15.485 km²'si Romanya topraklarında yer alan asıl Dobruca'yı oluşturur. Burada Köstence ve Tulça vilayetleri bulunmaktadır. Güney Dobruca ise 8.874 km²'dir. Bunun 7.696 km²'si Bulgaristan topraklarında yer alır. Güney Dobruca'da Silistre, Rusçuk ve Şumnu illeri bulunmaktadır.

Romanya'da Türklerin yerleşmiş olduğu Dobruca bölgesi V. yüzyıldan itibaren Türk boylarının hâkimiyetine girmiş ve nihayet 1471'de Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu bölgede Anadolu Türkleri, Kırım Tatarları ve Gagauzlar olmak üzere üç ayrı Türk toplumu bulunmaktadır. 1878'de Kuzey Dobruca, 1913'de de Güney Dobruca Romanya'nın hâkimiyeti altına girmiştir. 1920 nüfus sayımına göre Dobruca'da 222.480, 1930 nüfus sayımında ise 145 bini Anadolu, 22 bini Kırım ve 105 bini Gagauz Türkü olmak üzere 275.000 kadar Türk bulunuyordu. Bu Türklerin bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş ve 1940'da Besarabya'nın SSCB'ne Güney Dobruca'nın Bulgaristan'a verilmesi sonucunda (175 bini Sovyet, 150 bini Bulgar vatandaşı oldu) Romanya'daki Türklerin sayısı oldukça azalmıştır. Nitekim 2011 nüfus sayımına göre 50 bin kadar Türk asıllı nüfus görünmektedir (bkz. Tablo: 12). Ancak, bu resmi rakamların üzerinde bir Türk nüfus varlığı olduğu iddia edilmektedir.

Türk nüfusun yoğun bir şekilde bulunduğu Dobruca'nın güney tarafları lös ile kaplı, kalker yapılı bir platform olup, tuzlu step görünüşündedir. Burayı yaran derelerin vadileri meşe ormanları ile kaplıdır. Kuzey Dobruca, tepelik hafif engebeli görünümde olup, yer yer yoğun ormanlarla örtülüdür. Tuna vadisi ise, bu bölgede geniş bir vadi içinde akan ırmağın kolları arasındaki bataklık adalar, göller, terk edilmiş ırmak yatakları, sazlıklar ve söğüt kümeleri ile kaplı durumdadır. Kuzey Dobruca'nın en önemli şehri, büyük bir liman şehri olan 255 bin nüfuslu Köstence'dir. Ayrıca, Sünne, İsakça, Tulça, Babadağ, Harşova, Raşova, Sarıköy, Mah-

Tablo 12: Romanya'da sayım yıllarına göre etnik nüfusun dağılımı.

Etnik grup	*1948*	*%*	*1956*	*%*	*1966*	*%*	*1977*	*%*	*1992*	*%*	*2002*	*%*	*2011*	*%*
Rumen	13.597.613	85,7	14.996.114	85,7	16.746.510	87,7	18.999.565	88,1	20.408.542	89,5	19.409.400	89,5	16.869.816	88,6
Macar	1.499.851	9,4	1.587.675	9,1	1.619.592	8,5	1.713.928	7,9	1.624.959	7,1	1.434.377	6,6	1.237.746	6,5
Roman	53.425	0,3	104.216	0,6	64.197	0,3	227.398	1,1	401.087	1,8	535.250	2,5	619.007	3,3
Ukraynalı	37.582	0,2	60.479	0,3	54.705	0,3	55.510	0,3	65.764	0,3	61.091	0,3	51.703	0,3
Alman	343.913	2,2	384.708	2,2	382.595	2,0	359.109	1,7	119.462	0,5	60.088	0,3	36.884	0,2
Türk	28.782	0,2	14.329	0,1	41.382	0,2	23.422	0,1	29.832	0,1	32.596	0,2	28.226	0,1
Tatar			20.469	0,1	22.151	0,1	23.369	0,1	24.596	0,1	24.137	0,1	20.464	0,1
diğer/belirtmeyen	15.897	0,1	17.522	0,1	36.312	0,2	5.731	0,0	9.368	0,0	28.303	0,1	179.090	0,9
Toplam	*15.872.624*		*17.489.450*		*19.103.163*		*21.559.910*		*22.810.035*		*21.698.181*		*19.042.936*	

Kaynak: http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/02/Comunicat_DATE_PROVIZORII_RPL_2011.pdf

mudiye, Mecidiye, Bayramdede, Kurgun gibi şehir ve kasabalar bulunmaktadır.

Harita 14: Romanya'da Türklerin yaşadığı bölgeler. (2002)

1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda bağımsızlığını ilan etmiş olan Romanya I. Dünya Savaşı'na kadar komşu ülkelerde kalan topraklarını almaya yönelik çabalarını sürdürmüştür. Savaşın başlarında tarafsız kalan Romanya, daha sonra İtilaf devletleriyle ittifaka giderek, 1918-1919'da Besarabya, Bukovina ve Transilvanya'yı topraklarına katmıştır. İki savaş arasındaki dönem Büyük Romanya'nın ulusal kimliğini güçlendirmek ve ekonomisini kalkındırmak çabalarıyla geçmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ilk yılında yine tarafsız kalan Romanya daha sonra Almanya safında savaşa girmiştir. Savaştan yenik çıkan ve Sovyet işgaline maruz kalan Romanya, Besarabya'yı Sovyetler Birliği'ne Güney Dobruca'yı da Bulgaristan'a bırakmak zorunda kalmıştır. Boğdan'ın doğu kısmını oluşturan ve günümüzde Moldova'nın bulunduğu yer, Besarabya adı ile anılan Prut ve Dinyester nehirlerinin arasında tarihi bölgedir. Yani Romanya, kendisiyle aynı dili konuşan Moldova ile birleşmek, Ukrayna'dan Bucak bölgesini, Bulgaristan'dan da Güney Dobruca'yı almak ve böylece Büyük Romanya'yı kurmak, bir zamanlar epey yaklaştığı emellerini gerçekleştirmek istemektedir.

Moldova

Kuzey, güney ve doğudan Ukrayna, batıdan da Romanya'yla komşu olan Moldova Cumhuriyeti 33.701 km² alana ve 2004 yılında, fiilen Moldova'dan ayrılmış olan Transnistirya (555.347) hariç 3.383.332 kişi nüfusa sahiptir.

Güneyden Tuna nehri, güneybatıdan Prut nehri ve kuzeydoğudan Dinyester ırmağı ile çevrili olan ve Karadeniz'den Polonya'ya kadar uzanan bölgeye Besarabya ismi verilmektedir. Besarabya'nın düz bir ova olan Karadeniz kıyısındaki kısmına da Bucak adı verilmektedir. Bucak yöresi dışında kalan Kuzey Besarabya toprakları bugünkü Moldova Cumhuriyeti'ni oluşturmaktadır. Moldova'nın güneyinde yer alan, Komrat, Çadır Lungak, Bulganetse gibi şehirlerin bulunduğu alan ile Ukrayna'nın Odessa eyaletinin Akkerman, İsmail ve Kili gibi şehirlerin bulunduğu alana Güney Besarabya ya da Bucak bölgesi adı verilmektedir (bkz. Harita: 15).

1456'da Besarabya'yı da içine alan Boğdan Romen Prensliği Osmanlı tabiiyetine girmiş, 1484'de Akkerman ve Kili kaleleri de Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1538'de Bucak Besarabya'dan ayrılarak önceleri Rumeli daha sonra Özü eyaletlerine bağlı sancak statüsüne getirilmiş, bu bölgeye çok sayıda Osmanlı ve Kırım Türkü yerleştirilmiştir. Ayrıca Gagauzlar da ülkenin yerleşik halkı durumundaydı. 1770'ten sonra Osmanlı-Rus savaşlarına sahne olmaya başlayan Besarabya, 1812'de tamamen Rusya'ya geçmiş, 1856'de Bucak yöresi tekrar Osmanlıya bırakılmışsa da 1878'den sonra kesin bir şekilde Türk topraklarından ayrılmıştır. 1918-1940 arasında Romanya'ya dahil olan Besarabya, 1940'dan sonra tekrar Rusya'nın eline geçmiştir. Bugün ise asıl Besarabya'da Moldova Cumhuriyeti yer alırken, bunun bir parçası olan Bucak bölgesi Ukrayna Cumhuriyeti sınırları içindedir.

Moldova Cumhuriyeti'nin 2004 yılı itibariyle nüfusu 4 milyon kadardır. Nüfus yoğunluğu 129 kişi/km² olan ülkede, nüfusun % 53'ü kırsal kesimde, % 47'si de şehirlerde yaşamaktadır. En önemli şehirleri; 670 bin nüfuslu başşehir Kişinev, 150 bin nüfuslu Tiraspol, 145 bin nüfuslu Beltsy ve

95 bin nüfuslu Bender'dir. Ülke nüfusunun % 75,8'ini Moldovalılar, % 8,4'ünü Ukraynalılar, % 5,9'unu Ruslar, % 4,4'ünü Gagauzlar, % 2,2'sini Rumenler, % 1,9'unu Bulgarlar ve % 1,4'ünü de diğer topluluklar oluşturur.

Gagauz Yeri Özerk Cumhuriyeti

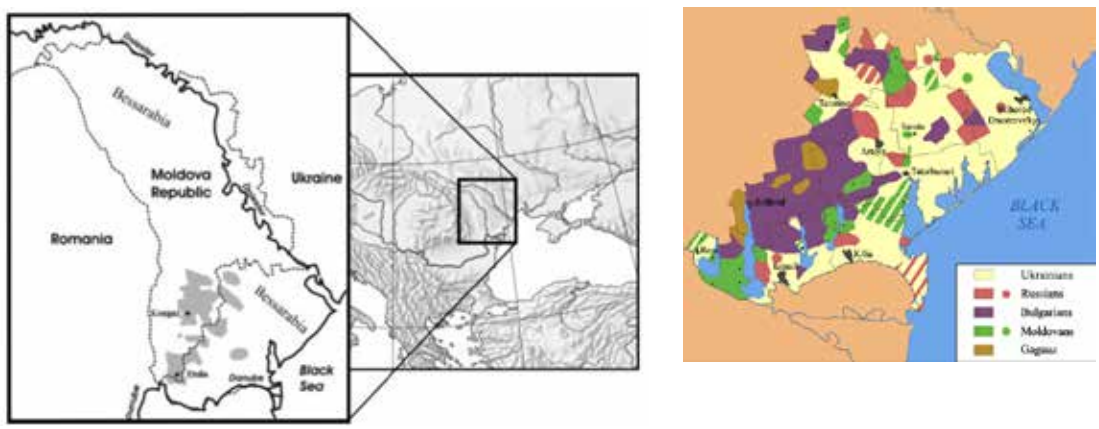
Diğer Türklerden Ortodoks Hıristiyan olmalarıyla ayrılan, fakat Türkiye Türkçesine çok yakın bir şive konuşan Gagauz (Gagavuz, Gagoğuz, Gök-Oğuz ya da Kara-uz) Türklerinin çoğunluğu Moldova Cumhuriyeti'nde yaşarlar. Moldova Cumhuriyeti'nin Komrat, Çadır, Lungak, Bulganetse gibi şehir ve bölgelerine yerleşmişlerdir. Ayrıca Ukrayna Cumhuriyeti'nin Odessa eyaletinde (32 bin kadar) ve Rusya Federasyonu'nda (10 bin kadar) bulunmaktadır. Bir miktar Gagauz da, Romanya'da Dobruca bölgesinde, Bulgaristan'ın kuzeydoğu kesimlerinde ve bazı eski Sovyet ülkelerinde (bilhassa Kazakistan) yaşarlar. Böylece toplam nüfusları 200 binin üzerindedir.

Tablo 13: Gagauz Yeri'nin etnik yapısı

Topluluk	*1995 Nüfusu*	*%'si*	*2004 Nüfusu*	*%'si*
Gagauz	134.500	79.4	127,835	82.1
Bulgar	7.800	4.6	8,013	5.2
Moldovalı	8.300	4.9	7,481	4.8
Rus	11.800	7.0	5,941	3.8
Ukraynalı	4.700	2.8	4,919	3.2
Diğerleri	2.200	1.3	1457	0,9
TOPLAM	169.300	100	155.646	100

1989 Mayıs ayında ilk kongrelerini yaparak bağımsızlık mücadelesine başlayan Gagauzlar, 27 Ağustos 1991'de kendi cumhuriyetlerini ilan etmişlerdir. Önceleri Moldova tarafından kabul edilmeyen bu cumhuriyet, sonra anlaşma sağlanarak 23 Aralık 1994'de Moldova Meclisi tarafından "Gagauz Yeri" özel hukuki statüsü yasa olarak çıkarılmıştır. Buna göre; Gagauzlara, millet kongresi, kültür, bilim, eğitim, sağlık, spor, ekoloji, iskân, belediye hizmetleri, bütçe, finans ve ekonomi alanlarında Moldova anayasasına ters düşmemek şartıyla yasa çıkarma yetkisi tanınmıştır. 5 Mart 1995'de Gagauz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin sınırlarını belirlemek üzere yapılan referandum sonucu, 3 şehir ve 29 köy Gagauz Yeri'ne bağlanmıştır. Cumhuriyetin başşehri 36 bin nüfuslu Komrat'dır. Belirlenen sınırlar içinde cumhuriyetin alanı 1.831 km^2, nüfusu 172.500'dür. Etnik yapısı Tablo:13'de verilen Gagauz Yeri sınırları dışında, 8 bini başşehir Kişinev, 1.600'ü Bender ve 3.300'ü de Dinyester ırmağının kuzey yakasında olmak üzere Moldova sınırları içinde 13 bin kadar daha Gagauz nüfusu yaşamaktadır.

Gagauz Yeri'nin başlıca ekonomik kaynakları tarım ve hayvancılık ile tarıma dayalı sanayi kollarıdır. 21.000 ha.dan fazla tarım arazisi olan ülkede, yer alan sanayi kolları ise büyük ölçüde tarım ürünlerini işlemeye yöneliktir. Alkollü içkiler, dondurulmuş meyve ve sebze, meyve suyu ve konserve üretiminin yanında, tekstil, halı, mobilya ve elektrikli ev aletleri üretimi de yapılmaktadır.

Harita 15: Bucak bölgesinin konumu ve etnik haritası (2001) . http://gag.wikipedia.org/wiki/Dosye:Bugeac-etnic.png, 3.1.2013

Bucak Bölgesi (Ukrayna-Odesa)

Balkan Yarımadası, Odesa Limanı ile İtalya'nın Trieste Limanı arasına çekilen hattın güney ve doğusunda kalan bölge olarak tanımlanmıştı. Yani, Balkan Yarımadasının kuzeydoğu uç noktasını Dinyester nehrinin Karadeniz'e döküldüğü yer, ya da Odesa Şehri (Limanı) oluşturmaktadır. Dinyester nehrinden Tuna nehrine kadar olan bölgeye Bucak denmektedir. Bucak, özellikle Osmanlılar döneminde Kırım Hanlığının nüfuz bölgesi içinde kalmıştır. Sefer istikameti bakımından Özi, Akkerman, Kamaniçe gibi "Sağ Kol" olarak tanımlanan, bu yönde yapılan Osmanlı seferleri için Bucak, daima bir geçiş ve lojistik üssü vazifesi görmüştür. Osmanlı-Rus savaşını sona erdiren Bükreş Antlaşması (1812) ile Bucak, Besarabya'nın geri kalan kısmı ile Rusya'ya bırakılmış, Bucak'a, bu tarihten sonra Ruslar tarafından Alman göçmenler yerleştirilmiştir. Daha sonra İsviçreliler ve Bulgarlar yerleşmiş, bunlar ile birlikte gelen Gagauzlar, Bucak'taki Türk unsurunu kuvvetlendirmiştir. Bugün Odesa eyaletine bağlı olan Bucak bölgesi, Artız, Belgorod Dnestrovskiy, Bolgrad, İzmail, Kiliya, Reni, Sarata, Tarutino ve Tatarbunarı rayonlarından oluşmaktadır ve 13.166 km^2 alana sahiptir. 2001 nüfus sayımına göre bu bölgenin nüfusu 617 bin kişidir. Bunlardan 24.700'ü Gagauz Türklerindendir (Bkz.Harita: 14). Ayrıca 2.800 kişi Azerbaycanlı ile 2.600 kişi Tatar nüfusu da bölgede yaşamaktadır. Bilhassa Bolgrad rayonu nüfusunun % 19'unu Gagauzlar, % 61'ini de Bulgarlar oluşturur Ukraynalıların oranı % 7,5'dir. Gagauz nüfusun yoğunluğunun arttığı diğer rayonlar da Reni, Tarutino ve Kiliya'dır. Dinyesterin doğusundaki rayonlardaki nüfusla birlikte Odesa eyaletindeki Gagauzların sayısı 27.600'e tüm Ukrayna'da ise 32 bine ulaşmaktadır. Kısacası Gagauzlar Moldova'nın Balkanlar içinde kalan kısmı ile Ukrayna'nın komşu bölgelerinde yaşamaktadırlar (bkz. Harita: 15). Dolayısıyla Gagauzların yaşadıkları bölge, Moldova ve Ukrayna'nın Balkanlarda kalan kısmıdır. Bu nedenle Balkanların bu uç noktası da her zaman Türklerle ilgili bir bölgedir.

Sonuç

Balkan Yarımadası, çok farklı ırkların yer aldığı, çok çeşitli dillerin konuşulduğu ve böylece çok dilli, çok ırklı ve çok kültürlü bir coğrafyaya sahiptir. Yarımada farklı etnik kökenlerden halkların yerleşip birbirlerine karıştıkları, birbirlerinin kültürlerinden etkilendikleri/etkiledikleri bir kültür potası konumundadır. Kökenleri Slav, Latin ya da Epir ırklarına dayansa da bu bölgede asırlarca iç içe yaşamalarından dolayı, her şeyden önce Balkan toplumu olma ortak paydasına sahip olmaları, aynı ırktan diğer bölgelerde yaşayanlardan da farklılaşmışlar ve Balkanlılaşmışlardır. Farklı ırklara mensup olmaları yanında, farklı inançlara da sahip olmaları bu karmaşık durumu daha da girift hale getirmektedir. Çünkü aynı ırka, aynı dile sahip insanlar farklı inançlara sahip olabilmekte, böylece bir kişinin hangi ırka mensup olduğundan önce onun, hangi inanca sahip olduğunu bilmek gerekmektedir. Aynı dili kullanan Sırplarla Boşnaklar, Bulgarlarla Pomaklar, Makedonlarla Torbeşler farklı dinlere mensupturlar. Burada inançlar da, din farklılığından ziyade mezhep farklılığı üzerine kuruludur. Hatta uzun süre inançları dışlayan yönetimler altında kalmaları inançsız ve daha da ileri giderek inanç karşıtı kitleler de ortaya çıkmıştır. Nitekim ülkelerin inanç istatistiklerinde herhangi bir inanca sahip olmayanlar, inançsız olanlar ve inancını beyan etmeyenlerin miktarı da azımsanmayacak oranlardadır.

Kısacası Balkanların beşeri yapısı olabileceğinden daha da karışık ve karmaşık bir kültür coğrafyası meydana getirmiştir. Aslında bu farklılıklar bir çeşit bolluğu, kültürel zenginlik olarak ilginç, ilgi çekici bir mekân da yaratabilir. Nitekim Osmanlı kontrolünün güçlü olduğu dönemlerde, hatta Tito dönemi Yugoslavya'da çok dilli, çok dinli, çok kül-

Tablo 14: Balkan ülkelerinin resmi sayımlara göre karşılaştırmalı etnik kompozisyonları

Etnik grup	*Slovenya*		*Hırvatistan*		*Bosna-Hersek*		*Sırbistan*		*Karadağ*		*Kosova*		*Makedonya*		*Arnavutluk*		*Bulgaristan*		*Romanya*		*Moldova*	
	2002	*%*	*2011*	*%*	*1991*	*%*	*2011*	*%*	*2011*	*%*	*2011*	*%*	*2002*	*%*	*2011*	*%*	*2011*	*%*	*2011*	*%*	*2004*	*%*
Toplam	*1.964.036*		*4.284.889*		*4.377.033*		*7.186.862*		*620.029*		*1.739.825*		*2.022.547*		*2.831.741*		*7.353.514*		*19.042.936*		*3.383.332*	
Sırp	38.964	2,0	186.633	4,4	1.366.104	31,2	5.988.093	83,3	178.110	28,7	25.532	1,5	35.939	1,8								
Hırvat	35.642	1,8	3.874.321	90,4	760.852	17,4	57.900	0,8	6.021	1,0			2.686	0,1								
Karadağlı	2.667	0,1	4.517	0,1	10.071	0,2	38.527	0,5	278.865	45,0			2.003	0,1	366							
Boşnak	32.009	1,6	39.037	0,9	1.902.956	43,5	167.579	2,3	75.469	12,2	37.798	2,2	19.571	1,0								
Arnavut	6.186	0,3	17.513	0,4	4.922	0,1	5.809	0,1	30.439	4,9	1.616.869	92,9	509.083	25,2	2.312.356	81,7						
Sloven	1.631.363	83,1	10.517	0,2	2.190	0,1	4.033	0,1	354	0,1			365									
Makedon	3.972	0,2	4.138	0,1	1.596	0,0	22.755	0,3	900	0,2	1.840	0,1	1.297.981	64,2	5.512	0,2	1.823	0,0				
Bulgar	138	0,0	350	0,0			18.543	0,3					1.417	0,1			6.244.221	84,9			65.662	1,9
Rumen	122	0,0	435	0,0	162	0,0	29.332	0,4									982	0,0	16.869.816	88,6	73.276	2,2
Moldovan			74	0,0																	2.564.849	75,8
Türk	259	0,0	367	0,0	267	0,0			104	0,0	18.738	1,1	77.959	3,9			649.849	8,8	48.690	0,3	147.500	4,4
Roman	3.246	0,2	16.975	0,4	8.864	0,2	147.604	2,1	6.251	1,0	35.784	2,1	53.879	2,7	11.669	0,4	358.631	4,9	619.007	3,3		
Macar	6.243	0,3	14.048	0,3	893	0,0	253.899	3,5	337	0,1								0,0	1.237.746	6,5		0,0
Slovak	216	0,0	4.753	0,1	297	0,0	52.750	0,7					60	0,0								
Ulah	13	0,0	29	0,0			35.330	0,5					9.695	0,5	8.266	0,3	4.060	0,1				
Ukraynalı	470	0,0	1.878	0,0	3.929	0,1	4.903	0,1					136	0,0			1.972	0,0	51.703	0,3	282.406	8,3
Rus	451	0,0	1.279	0,0	297	0,0	14.246	0,2	946	0,2			368	0,0			10.998	0,1	23.864	0,1	201.218	5,9
Grek	54	0,0	105	0,0									422	0,0	24.243	0,9	1.520	0,0				
Alman	499	0,0	2.965	0,1	470	0,0	4.064	0,1	131	0,0			88	0,0				0,0	36.884	0,2		
İtalyan	2.258	0,1	17.807	0,4	732	0,0			135	0,0			46	0,0		0,0		0,0				
Diğer	199.264	10,1	87.148	2,0	312.431	7,1	341.495	4,8	41.967	6,5	3.264	0,2	10.849	0,5	469.329	16,6	79.458	1,1	155.226	0,8	48.421	1,4

türlü ama bir arada sakin huzurlu dönemler de yaşanmıştır. Fakat Balkan toplumlarının dağınık, iç içe olmalarına rağmen, herkesin nüfusunun uzanabildiği alanı kapsayan nüfuz bölgesi oluşturma, büyük devlet olma hayali kurmaları ve bu ideallerin birbiri üzerine binmesi, bölgede huzursuzluğun zirve yaptığı bir ortam oluşturmakta ve bu yüzden Balkanlar için "Barut Fıçısı" tabiri kullanılmaktadır. Balkanları büyük idealleri olan küçük toplumların yurdu diye tanımlamak yanlış olmaz. Ancak bu dar mekanda herkesin büyük olması mümkün değildir. O nedenle burada büyük olmayı düşünen, ama gücü yetmeyen toplulukların dış aktörlerle işbirliği yaparak amaçlarına ulaşmaya kalkışmaları daha da büyük sorunlara yol açmaktadır.

Harita 16: Balkanlarda bir biri üzerine binen büyük devletler kurma hayalleri. http://mondediplo.com/IMG/pdf/LMDfeb08_Map2.pdf

Ayrıca, Balkanların Batı ve Doğu kültürlerinin sınırı üzerinde ve semavi dinlerin doğuş alanları ile önemli uygarlıkların Avrupa'ya geçiş yolu üzerinde olması da stratejik önemini artırmakta, bu yüzden dış güçlerin de kontrolleri altında bulundurmak istedikleri, bir alan olmasına yol açmaktadır. Balkanlar aynı zamanda, sömürgeci güçlerin de, birbirlerinin insafına bırakamayacakları kadar önemli bir bölge olması nedeniyle, sürekli müdahil oldukları bir alandır. Daha da önemlisi, amaçlarına ulaşmak için bölgenin içinden işbirliği yapacakları birilerini bulmakta hiç zorlanmadıkları bir yerdir. Böylece buradaki ateşin zayıfladığı, sönmeye başladığı zamanlarda yeniden alevlendirecek, ateşe körükle gidecek birileri hep olmuştur ve olacaktır da. O halde Balkanlarda yaşayanlar her zaman tedirgin olmak, etrafını kollamak zorundadır.

Kısacası Balkanlar, çok taraflı, çok yönlü, çok karmaşık bir alan, bu nedenle de her zaman çeşitli sorunlara muhatap bir coğrafyayı oluşturmaktadır. Bu bölgenin en mağdur toplumları ise, onlara arka çıkacak, himaye edecek bir büyük güç bulamayan Müslüman toplumlardır.

Kaynakça

BAINBRIDGE, M. 1995, Dünyada Türkler, Say Yayınları, İstanbul.

BOTTLIK, Z. *Geographical and historical aspects of the situation of Muslim population in the Balkans* Hungarian Geographical Bulletin 58 (4) (2009) pp. 257–280.

BÜCHSENSCHÜTZ, U. 2004, Minderheitenpolitik in Bulgarien; Die Politik der Bulgarischen Kommunistischen Partei (Bkp) Gegenüber den Juden, Roma, Pomaken und Türken 1944-1989, Digitale Osteuropa-Bibliothek: Geschichte 8, ISSN 1613-1061.

ELPE,F.1980, *1922'de Batı Trakya'nın Coğrafi ve Ekonomik Durumu,* Türk Dünyası Arşt.;5, s.28-29,

ELVERT, J. 1997, (Hg.): Der Balkan. Eine europäische Krisenregion in Geschichte und Gegenwart. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, ISBN 978-3-515-07016-4.

ERİNÇ,S.1989, *Güneydoğu Avrupa'da Türkçe Ekzonimler,* İ.Ü.Dnz.Bil.ve Coğr.Enst. Bülten;6, s.9-14.

ERİNÇ,S.-T.YÜCEL,1979, Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları, Türk Kült.Araşt.Enst. yay.50, Ankara.

FISCHER, T. 1893, *"Die südosteuropäischen Halbinsel",* in Alfred Kirchoff, ed., Unser Wissen von der Erde. Allgemeine Erdkunde und Länderkunde. Leipzig: G. Freytag.

GÖZENÇ S.1979, Avrupa Ülkeler Coğrafyası-1, İ.Ü.Coğr.Enst.Yay. No:115, İstanbul.

ILIC, J. 1995, *The Balkan Geopolitical Knot and the Serbian Question; Characteristics and Importance of the Geographical Position of the Balkan Peninsula,* Serbian Question in the Balkans, University of Belgarde, Faculty of Geographic, Belgrade,.

İLHAN, S. 1999, *"Balkanların Gelişen Jeopolitiği",* Türk Kültürü, Cilt 37, No 430, Şubat 1999, s. 77-83.

KASER, K. 2001, Freundschaft und Feindschaft auf dem Balkan. Euro-balkanische Herausforde-

rungen. Wieser, Klagenfurt / Wien / Ljubljana / Sarajevo, ISBN 3-85129-362-2.

KOCSIS, K. (ed.) 2007. South Eastern Europe in Maps. Geographical Research Institut, Hungarian Academy of Sciences, Budapest 136 p.

MALCOLM, N. 1994, Bosnia: A Short History, New York University Press, New York,

QOSJA, R. 1995, La question albanaise, Paris, Fayard.

POULTON, H. 1998, Minorities in Southeast Europe: Inclusion and Exclusion, Minority Rights Group International Report, London.

SAX, C., 1877, Ethnographische Karte der Europäischen Türkei und ihrer Dependenzen zu Anfang des Jahres 1877. http://www.maproom.org/00/48/present.php?m=0027, 15.01.2013

STEINDORFF, L. 2001, *Bosnien-Herzegowina: Geschichte der* äußeren *und inneren Grenzen.* - In: Lienau, C. (Hrsg.): Raumstrukturen und Grenzen in Südosteuropa. Südosteuropa-Jahrbuch, Bd. 32; S. 137 – 156; München.

ŞİMŞEK, H. 2002, *"Askeri ve Stratejik Açıdan Balkanlar"*, Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıldönümü, 650. Yıl Sempozyumu, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, İstanbul.

TODOROVA, M. N. 2006, *Die Erfindung des Balkans*. Europas bequemes Vorurteil (Originaltitel: Imagining the Balkans. übersetzt von Uli Twelker), 2. Auflage bei: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, ISBN 978-3-534-14223-1.

WACHTEL, A. B. 2009, Dünya Tarihinde Balkanlar, Doğan Kitap yayınları, İstanbul.

YILMAZ, M. 2006, *Karadağ'ın bağımsızlığı Sancak'ı parçaladı!* Yarın Dergisi, Haziran 2006

YİĞİT, A. 2000, Türk Ülkeleri ve Türklerin Yaşadıkları Bölgelerin Coğrafyası, TİSAV Elazığ Şubesi Yayınları No:2, ISBN 975-96067-0-4, Elazığ, Geliştirilmiş 2. Baskı.

ZEUNE, J. A. 1808, Gea: *Versuch einer wissenschaftlichen Erdbeschreibung* (Berlin: bei L. W. Wittich)

https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html

http://www.wikipedia.org/, ilgili maddeler.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, ilgili maddeler.

Rehber Ansiklopedisi, ilgili maddeler.